

Vold mot offentlig tjenestemann

Straffeutmålingsmomenter i formildende retning

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 524
Leveringsfrist: 25 april 2012

Til sammen 17477 ord

22.04.2012

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Bakgrunn for bestemmelsen	1
1.3	Historisk perspektiv ved straffeutmåling	2
1.4	Avgrensing	2
1.5	Rettskildebildet	3
1.6	Videre framstilling	4
2	STRAFFELOVEN § 127	5
2.1	Oversikt over bestemmelsen	5
2.2	Strafferammen	6
2.3	De objektive vilkår	7
	2.3.1 Offentlig tjenestemann	7
	2.3.2 Voldsbegrepet	8
	2.3.3 Egnen til å påvirke en tjenestehandling	13
	2.3.4 Forsøk	14
2.4	Det subjektive vilkår	14
	2.4.1 Skyldkravet	14
2.5	Statistikk	16

3	STRAFFEUTMÅLING ETTER STRAFFELOVEN § 127	17
3.1	Sentrale hensyn ved straffeutmåling	17
3.1.1	Allmennpreventive hensyn	17
3.1.2	Individualpreventive hensyn	19
3.1.3	Gjengjeldelse og Inkapatisering	19
3.2	Generelt om straffeutmåling	20
3.3	Hovedregelen ved straffeutmåling etter strl. § 127	21
3.4	Unntak fra hovedregelen i strl. § 127	22
3.5	Momenter ved straffeutmåling i formildende retning	23
3.5.1	Lang saksbehandlingstid	23
3.5.2	Voldens alvor	26
3.5.3	Lav alder	30
3.5.4	Rehabilitering	35
3.5.5	Selvforskyldt rus og forvirringssituasjon	38
3.5.6	Personlige forhold	40
3.5.7	Handlingen må sees på engangsforbrytelse	43
3.5.8	Tidligere domfellelse - vandel	45
3.6	Andre momenter i formildende retning	48
3.6.1	Handlingen har skyldes spesielle opplevelser domfelte tidligere har hatt	48
3.6.2	Hvem som er fornærmet	48
3.6.3	Utholdt varetekt	49
3.6.4	Uforbeholden tilståelse	49
3.6.5	Fremtidig virkning av straffen	50
3.7	Oppsummering	52
4	STRAFFELOVEN AV 2005	54

5	KILDEREGISTER	55
5.1	Juridisk litteratur	55
5.2	Lover, konvensjon og instruks	55
5.3	Forarbeider og etterarbeider	56
	5.3.1 Odelstingsproposisjoner	56
	5.3.2 Norsk offentlig utredning	56
5.4	Rettspraksis	56
5.5	Statistikk	59

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Denne oppgaven vil ta for seg bestemmelsen i § 127 i Almindelig borgerlig Straffelov, 22 mai 1902 nr. 10, straffeloven (heretter strl.).

Tema for oppgaven er straffeutmåling ved lovovertrødelse av straffeloven § 127 første ledd. Nærmere bestemt; Hvilke momenter som er særlig relevant i formildende retning ved straffeutmåling etter strl. § 127. Målsetningen for framstillingen i oppgaven er å gi oversikt og en analyse over de mest relevante momentene i formildende retning. Den vil også se på om disse momentene individuelt eller samlet kan være en omstendighet til å fravike hovedregelen Høyesterett har uttalt skal være ubetinget fengsel.

1.2 Bakgrunn for bestemmelsen

Bestemmelsen i § 127, 1. ledd lyder:

“Den, som ved Vold søger at formaa en offentlig Tjenestemand til at foretage eller unnlade en Tjenestehandling eller at hindre ham under en saadan, eller som medvirker hertil, straffes med Fængsel indtil 3 Aar, men indtil 5 Aar, naar han udfører Forbrydelsen i Forening med nogen anden”.

Straffeloven § 127 har som formål til å verne utøvelsen av offentlige tjenester mot voldshandlinger og er kjent som bestemmelsen; vold mot offentlig tjenestemann.

Bestemmelsen er til for at offentlige tjenestepersoner skal ha et ekstra vern under utøvelsen av tjenestehandlingen¹, og for at tjenestehandlingen skal kunne utøves effektivt og uhindret. Typisk er polititjenestemenn utsatt for vold, da deres jobb hovedsakelig består i å ha direkte kontakt med publikum til enhver tid, og vil kunne oppleve situasjoner der det er stor sjanse for at vold kan bli utøvd. Gjennom bestemmelsen opplever tjenestemenn å ha et

¹ Rt. 1984 s. 1480 side 1483

særligere vern under utførelse av tjenestehandlinger. Dette vil gjøre at de får en følelse av at de kan utføre arbeidsoppgavene sine trygt og uten risiko for eget liv og helse. Det faktiske vernet blir kun tilstede der en gjerningsperson avstår fra en voldshandling mot en offentlig tjenestemann, men bestemmelsen er med på å avskrekke at det blir foretatt flere voldshandlinger når offentlige tjenestepersoner utfører arbeidet sitt. Bestemmelsen bør håndheves så konsekvent som mulig, slik at det blir synlig for allmennheten at vold mot en offentlig tjenestemann ikke aksepteres.

1.3 Historisk perspektiv ved straffeutmåling

Straffeutmålingen for vold mot offentlig tjenestemann har hatt en tendens til å bli mildere ved årene. I de siste årene har domstolene i flere tilfeller lagt seg på det lavere straffenivå ved straffeutmålingen. Dette er et utslag i retning av å gjøre noe med den eldre tids strengere syn på straff og straffeutmåling². Tidligere skulle straffen være streng, og da var det vanligste straffalternativet fengsel. I nyere tid har domstolene ønsket å forandre straffeutmålingen til å være mer hjelpelig med at domfelte skal få livet sitt på rett vei og *lære* noe av straffen. Det er nå kommet en mildere norm fra domstolene, og de legger nå større vekt på rehabilitering enn før ved straffeutmålingen. Der det preventive hensynet tillater at domfelte blir dømt til samfunnsstraff i stedet for fengsel, vil domstolene i dag være mer tilbøyelig til å sette straffen til samfunnsstraff i de tilfellene det er mulig. Domstolene har også større muligheter til å tilpasse straffen til hver enkelt person og hvert enkelt forhold, da domstolene er lovgiver og er gitt forholdsvis vide rammer når straffen skal fastsettes.

1.4 Avgrensning

Det sentrale for denne oppgaven er straffeutmåling etter strl. § 127 første ledd, første straffalternativ. Temaet straffeutmåling er meget omfattende og ikke alle sider kan analyseres i denne oppgaven. Straffeutmålingsmomenter er generelle, men har ulik vekt innenfor forskjellige rettsområder. Momentene som er inntatt i oppgaven er straffeutmålingsmomenter som er særlig relevante for § 127. På grunn av plasshensyn vil

² Andenæs (2004) s. 459

oppgaven som nevnt i innledningen, se på de særlig relevante og mest anvendte formildende momentene som kan være en omstendighet til å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel ved straffeutmåling etter strl. § 127.

Oppgaven vil ikke detaljbehandle de objektive og subjektive vilkårene i bestemmelsen, med unntak av voldsbegrepet. Dette vil bli nærmere analysert da det er relevant for straffeutmålingen, hvor det er graden og typen av vold som er et sentralt og relevant tema.

Oppgaven er ikke konkret avgrenset til situasjoner der volden skjer mot en polititjenestemenn, men i de fleste tilfeller vil eksempler omhandle polititjenestemenn og ikke andre offentlige tjenestepersoner. Det er lite rettspraksis å finne om andre offentlige tjenestepersoner enn polititjenestemenn.

Tema som skyld og tilregnelighet behandles kun i den grad disse innvirker på straffeutmålingen. Denne oppgaven vil ikke omhandle konkurrans og provokasjon. Det samme gjelder for straffelovens § 127 annet ledd og tredje ledd som ikke vil bli behandlet. § 127 annet ledd vil kun kort bli nevnt under punktet strafferammen.

1.5 Rettskildebildet

Det er rettspraksis som er oppgavens viktigste kilde, da den juridiske litteraturen i større grad er kommentarutgaver til straffeloven av 1902. Litteraturen gav lite utdypende teori om straffeutmålingen og bestemmelsen § 127, og jeg måtte derfor lete i rettspraksis for å finne de fleste kilder til oppgaven. Det framkom ingen uttømmende liste over alle momenter i formildende retning i den juridiske litteraturen, og rettspraksis har derfor stått sentralt i dette arbeidet også. Oppgaven vil kun ta for seg de mest relevante momentene i formildende retning, da det må antas å være ingen uttømmende liste av ulike hensyn som kan anføres i formildende eller skjerpene retning. Forarbeidene til loven er fra slutten av 1800-tallet og er ikke særlig tilgjengelige samtidig som de er uoversiktlig. Disse vil ikke bli anvendt i noen særlig grad.

Oppgaven vil gjennomgå rettspraksis fra Høyesterett i størst mulig grad, men i noen

tilfeller blir det henvist til lagmannsrettsdommer der de er relevante. Rettspraksis som er inntatt i oppgaven vil prøve å vise eksempler der domstolen har ment at det har foreligget formildende momenter og grunn til å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel. Det er i visse tilfeller inntatt rettspraksis der domstolen har kommet til at det ikke har foreligget formildende momenter og grunn til å fravike hovedregelen, når disse dommene kan være med å illustrere et viktig poeng i forhold til straffeutmålingen.

1.6 Videre framstilling

Oppgavens annen del vil gi en presentasjon av strl. § 127 første ledd for å skape en oversikt over bestemmelsens innhold og omfang. Strafferammen vil også bli inntatt der. De øvrige vilkårene i bestemmelsen vil deretter bli kort redegjort for, med unntak av voldsbegrepet som vil ha en lengere redegjørelse. Til slutt vil oppgaven ta for seg statistikk som er relevant for strl. § 127.

I oppgaven tredje del vil oppgaven ta for seg straffeutmåling etter strl. § 127.

Framstillingen vil ta for seg de mest sentrale hensynene ved straffeutmåling, samt generelt om straffeutmåling knyttet opp mot straffeutmåling etter strl. § 127. Framstillingen vil så gå over og kort vise hva hovedregelen og unntaket ved straffeutmålingen i strl. § 127. Etter dette kommer analysen av de viktigste momentene i formildende retning som kan begrunne en fravikelse av hovedregelen om ubetinget fengsel ved straffeutmåling etter strl. § 127. Momentene som er inntatt i oppgaven er de momentene som rettspraksis og juridisk teori har ansett på som særlig viktig, og er flest antall ganger blitt anvendt av domstolene.

Avslutningsvis vil oppgaven angi en oppsummering med presiserende bemerkninger samt en oversikt over de nye endringene som vil komme med straffeloven av 2005.

2 Straffeloven § 127

I dette kapittelet vil bestemmelsen i strl. § 127 bli presentert.

2.1 Oversikt over bestemmelsen

Straffeloven § 127 er inntatt i lovens kapittel 12 som omhandler forbrytelser mot den offentlige myndighet og har til formål å verne om den offentlige myndighetsutøvelsen³. Bestemmelsen § 127 retter seg mot den som ”ved vold” mot offentlig tjenestemann ”søger at formaa” den offentlige tjenestemannen til ”at foretage eller undlade en tjenestehandling eller hindre ham under en ”saadan” (mine uthevinger). Det er ordet *vold* som er det mest sentrale i bestemmelsen. Hva som blir ansett på som vold og graden av vold etter bestemmelsen er begge relevante omstendigheter ved en straffeutmåling. Voldsbegrepet blir av den grunn gjennomgått mer inngående i kapittel 3.5.2.

I straffeloven er det oppstilt to andre voldsbestemmelser, strl. § 128 og § 326 om også har til formål å verne den offentlige tjenestemann under utøving av en tjenestehandling⁴. Voldsbegrepet er noe videre i strl. § 127 enn i § 228⁵, og det skiller seg fra voldsbegrepet etter andre bestemmelser, jf. strl. §§ 228 og 229 da voldsbegrepet omfatter ”enhver kraftanstrengelse, liten eller stor”. Det er derimot ikke *all* vold mot en offentlig tjenestemann som kommer inn under strl. § 127 da en offentlig tjenestemann ikke skal ha et sterke vern mot legemskrenkelser enn andre⁶.

Skyldkravet er forsett etter bestemmelsen, jf. strl. § 40, dette gjelder også ved såkalte impulshandlinger. Overtredelse av § 127 er undergitt ubetinget offentlig påtale, jf. strl. § 77⁷. Det blir tatt ut påtale etter § 127 der forholdet er såpass alvorlig at det bør medføre

³ Bratholm (1995) s. 154

⁴ Bratholm (1995) s. 149

⁵ Rt. 1999 s. 240

⁶ Andenæs (2008) s. 65

⁷ Augelend (2004) s. 931

ubetinget fengsel. For mindre tilfeller av alvorlige forhold ved vold mot offentlig tjenestemann, blir som regel subsumert under strl. § 326⁸.

2.2 Strafferammen

Strafferammen i strl. § 127, første straffalternativ, er fengsel i inntil 3 år. Det er fengsel som er angitt som eneste straffart i bestemmelsen, noe som taler for at fengsel er det eneste ”rette” straffalternativ. Minstestrafen ved utmåling av straff er 14 dager, jf. strl. § 17 (1) bokstav a, og den øvre grense for straff er inntil 3 år, jf. strl. § 127 første straffalternativ.

Det vanligste straffenivået ligger på mellom 20-40 dager i fengsel, altså på den lavere del av skalaen. Noen korte eksempler viser dette; i Rt. 1984 s. 811 ble det gitt 30 dager ubetinget fengsel, i Rt. 1984 s. 1480 ble det også gitt 30 dager ubetinget fengsel, og i Rt 1985 s. 1044 ble det gitt 22 dager ubetinget fengsel⁹. Ved flere anledninger er det gitt straff som tilnærmer seg minstestrafen etter straffeloven når det har foreligget *mild vold*, et eksempel finner vi i Rt. 1986 s. 985. Her ble straffen satt til 18 dager fengsel etter påtalemyndighetens anke. Dette var selv om domfelte både sparket og skjelte ut en politimann når han motverget seg arrestasjon. Ut fra det allmennpreventive hensyn skulle Høyesterett her ha pålagt en strengere straff, da politimannen fikk en viss skade når han utførte arbeidet sitt. Når det foreligger *vold med skader* ligger straffenivået på inntil 120 dager i fengsel, jf. RG 1997 s. 1046. En 21-årig tidligere bløtlagt mann ble dømt til 5 måneders ubetinget fengsel for å ha tatt et halsgrep på en politimann når tjenestemennene prøvde å stoppe en slåsskamp. Mannen holdt et kvelertak på politimannen til en annen politimann brøt inn. Ved *grov vold* ligger straffenivået på 2-3 år¹⁰. Et eksempel finner vi i Rt 1988 s. 734 hvor en 16 år gammel jente slo en politimann i hodet og på kroppen med en tung jernstang da han skulle pågripe en venn av jenta. Politimannen fikk store knusningsskader i hodet, og det var kun flaks som gjorde at politimannen overlevde og ikke

⁸ Augelend (2004) s. 931

⁹ Augelend (2004) s. 931

¹⁰ Andenæs (2004) s. 112

fikk store og varige men. Straffen ble her satt til 2 år og 1 måned etter at retten anså at det forelå formildende omstendigheter, og maksimalstraffen kunne ikke bli anvendt.

Andre straffalternativ i § 127 har en øvre grense på fengsel i inntil 5 år. Kravet er her at gjerningsmannen betinger å ”utfører forbrytelsen i forening med noen anden”, altså at det foreligger et samarbeid. Strafferammen blir også forhøyet med 5 års fengsel om den domfelte tidligere har begått en handling av ”voldsom art”, jf. strl. § 61. Handlingen må være begått mot en annen person¹¹.

Straffeutmålingen er og har vært relativt streng, og den har fulgt en konsekvent linje opp gjennom årene. Hovedregelen om ubetinget fengsel er den mest gitte straffen om man ser på statistikken over hvilke straffesanksjoner som er gitt av domstolene¹². Det er kun i tilfeller der det foreligger ”helt spesielle forhold”¹³ at hovedregelen om ubetinget fengsel kan fravikes. Hovedregelen er ”nødvendig av hensyn til den alminnelige lovlydighet og for å beskytte politiets tjenestemenn under deres arbeid”¹⁴

2.3 De objektive vilkår

Fremstillingen nedenfor vil kort gjennomgå hvilke vilkår som må være oppfylt for at bestemmelsen skal kunne komme til anvendelse. Voldsbegrepet vil ha et mer utfyllende innhold enn de andre vilkårene.

2.3.1 Offentlig Tjenestemann

Det oppstilles ingen legaldefinisjon av begrepet offentlig tjenestemann i strl. § 127. I tredje ledd er det derimot gitt en presisering om hvilke tjenestemenn som *også* skal omfattes. Norsk offentlig utredning av 1992:23 § 17 foreslår følgende definisjon: ”med offentlig tjenestemann menes i denne loven enhver som utøver offentlig *myndighet* på vegne av stat

¹¹ Kjerschow (1930) s. 362

¹² Se punkt 2.5 i oppgaven

¹³ Rt. 1991 s. 952 side 953

¹⁴ Rt. 1984 s. 1480 side 1483

eller kommune”. Dette er et godt utgangspunkt for å forstå ordet offentlig tjenestemann og det avgrenser begrepet til å ikke omfatte alle som jobber i det offentlige, jf. ordet myndighet. Begrepet offentlig tjenestemann har en vid karakter, og Høyesterett uttalte i Rt. 2002 s. 1020 at ”det settes ganske vide grenser for hvem som anses som offentlig tjenestemann”.

Utenfor begrepet offentlig tjenestemann faller først og fremst ansatte med svært uselvstendig arbeid eller arbeid som ikke er publikumsrettet¹⁵. Offentlig tjenestemann er personer som i kraft av valg eller ansettelser kan utøve offentlig myndighet på vegne av staten eller en kommune. Et utvalg av de som har offentlig myndighet er polititjenestemann, NAV ansatte, ansatte ved skatteetaten, sosialarbeidere, lærere og fengselsbetjenter. Leger som deltar i kommunal eller interkommunal vaktlegeordning er også ansett på som offentlig tjenestemann (jf. Rt. 2007 s. 46). De leger som driver legevirksomhet som selvstendig næringsdrivende er ikke offentlige tjenestemann (jf. Rt. 1997 s. 1938).

I straffeloven av 2005 vil begrepet offentlig tjenestemann få en snevrere rekkevidde. Da blir strl. § 127 og § 128 slått sammen til en felles bestemmelse, jf. § 155 og vil omfatte ”enhver som har kompetanse til å treffe vedtak eller utferdige forskrift”. De som vil utøve funksjoner som også kan foretas av private vil ikke lenger bli vernet av den nye bestemmelsen¹⁶, noe som gjør at helsepersonell og lærere ikke vil falle innenfor virkeområdet til den nye bestemmelsen¹⁷. Det er imidlertid forslått å innføre et særskilt straffebud i den nye straffeloven som skal verne om de enkelte utsatte yrkesgrupper som vil falle utenfor anvendelsesområdet til den nye straffeloven § 155, men som var omfattet av nåværende strl. § 127¹⁸.

¹⁵ Rt. 2002 s. 1020 side 1023

¹⁶ Bratholm (1995) s. 150-151

¹⁷ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) pkt. 6.13

¹⁸ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) pkt. 6.13

2.3.2 Voldsbegrepet

Det er et vilkår at det må ha foreligget vold for at § 127 skal komme til anvendelse.

Begrepet vold kan vi finne flere steder i straffelovgivningen, men grensen for hva som er definert som vold varierer fra de ulike bestemmelsene. Det er ikke oppstilt noen legaldefinisjon av begrepet *vold*, og det må derfor tolkes. En naturlig språklig forståelse er at det oppstår vold når tjenestemannen fysisk kan kjenne handlingen mot kroppen sin og at det kommer en viss skade enten på det ytre eller indre legemet.

Voldsbegrepet er et vidt begrep. Og utgangspunktet om hvordan begrepet *vold* skal forstås kom frem i dommen av Rt. 1922 s. 73. Høyesterett uttalte at vold var ”en hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten mot en person for å overvinne en hindring eller motstand eller å tvinge”¹⁹. Kjerschow kom senere med sin rettssetning; ”enhver følbare fysisk innvirkning på person”²⁰. Det er denne rettssetningen og forståelsen av voldsbegrepet som er blitt stående i ettertid. Setningen kan ikke tolkes bokstavelig, da det ville ha innebært at enhver kroppslig reaksjon vil være likestilt og dermed ubetinget utgjør vold i relasjon til strl. § 127. Noen handlinger må falle utenfor voldsbegrepet, og det kan være tilfeller av prikking på skulderen til en tjenestemann eller å puste en tjenestemann i nakken slik at vedkommende blir forstyrret under utførelsen av arbeidet sitt.

Ut ut fra juridisk teori og domsslutninger, må at det nedre sjiktet for hva en voldsutøvelse er, er hvor en person tar tak i jakken til en offentlig tjenestemann²¹. Dette er også i tråd med Kjerschow sin rettssetning som gir uttrykk at den nedre grense må ligge ved en fysisk følbarehet. Det er ikke lett å sette opp en konkret nedre grense på hva vold etter strl. § 127 er, og det avgjørende blir å foreta en konkret helhetsvurdering av alle omstendighetene i saken. Hver sak er forskjellig og har ulike for- og etteranledninger.

¹⁹ Rt. 1922 s. 73, avsnitt 1

²⁰ Kjerschow (1930) s. 360

²¹ LB-2010-07613, avsnitt 11

Voldsbegrepet i strl. § 127 kan deles inn i to deler, arter av maktanvendelse og maktanvendelsens styrke²². Det er selve graden av vold som er viktig for straffeutmålingen, og som oppgaven vil ta for seg.

a) Arter av maktanvendelse.

Det er flere typer arter av handlinger som blir ansett på som vold i strl. § 127. Noen eksempler på dette er handlinger som slag, spark, biting, holding, spyting og steinkasting. Spesielt har spyting vært et omstridt tema, nærmere bestemt om spyting kan karakteriseres som vold i bestemmelsens forstand. Problemstillingen ble derimot avgjort i Rt. 1999 s. 240 der den domfelte spyttet på en polititjenestemann ved transporten til arresten. Høyesterett kom frem til at spyting måtte omfattes av voldsbegrepet og uttalte at ”det å spytte på noen er en grov krenkelse, og jeg vanskelig se at straffeverdigheten av spyting skal være mindre enn slag”. Dette er også resultatet i senere rettspraksis, jf. LG 2002 s. 1241.

Der en gjerningsperson klamrer seg til en lyktestolpe og holder fast med all kraft han har er også blitt ansett på som vold etter bestemmelsen²³. Motstanden har da en aktiv karakter, noe det forutsettes for at handlingen skal bli rammen av strl. § 127. En handling som er av passiv karakter, har ikke domstolene vært villig til å anerkjenne som vold²⁴. Unnløse er også blitt ansett som en art av maktanvendelse²⁵. I avgjørelsen Rt. 1989 s. 835 ble det lagt stor vekt på at polititjenestemannen ble utsatt for betydelig fare, da domfelte unnlot å stanse når han ble bedt om å stanse av en polititjenestemann. Domfelte hadde sett politimannen, men kjørte i stedet mot han slik at han måtte tre til siden for ikke å bli påkjørt. Politimannen grep tak i bilen og kom seg opp på lasteplanet under høy fart. Domfelte var hele tiden klar over at politimannen befant seg på bilen, men fortsatte å kjøre

²² Augelend (2004) s. 921-922

²³ Rt. 1986 s. 866

²⁴ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 (sitert 16.04.2012)

²⁵ Tønnesen (1978) s. 88

med høy fart. Eller en lengere tid stoppet tilslutt domfelte. Det virker imidlertid ut fra rettspraksis at det kreves noe mer av unnlatesehandlingen enn en voldshandling²⁶.

Også der handlinger blir begått med fysiske gjenstander blir det ansett som vold. Det må være helt klart at der en gjerningsperson bruker en jernstang mot en polititjenestemann er vold. Et noe usikkert tema er der gjerningspersonen bruker lys eller lyd som en gjenstand for å hindre en tjenestemann i tjenestehandlingen. En høy lyd kan gi kortvarig øresus, men vil mest sannsynlig bli subsumert under § 362 nr. 2 som regulerer ”anden fornærmelig adferd”. Andenæs er også av den oppfatning at høy lyd blir omfattet av § 228²⁷. Det foreligger ingen rettspraksis som kan avklare om høy lyd må bli ansett på som vold.

En annen type art av vold er der voldshandlingen retter seg mot en politihund. Dette ble avklart i Rt. 2008 s. 788 der Høyesterett kom frem til at ”voldsbegrepet også (må) omfatte vold mot polititjenestehund som blir benyttet som hjelpemiddel av politiet ved utførelsen av en tjenestehandling, og som står under tjenestemannens umiddelbare kontroll”²⁸.

Eksemplene ovenfor viser at det er mange ulike arter av voldshandlinger. Noen vil representere klare overtredelser av bestemmelsen slik som slag og spark, mens andre handlinger som unnlateser vil være mer tvilsomme. I noen tilfeller vil også handlingens karakter avgjøre om voldshandlingen bærer preg av å være en art som vil representere en overtredelse av strl. § 127.

²⁶ Jf. Rt. 1985 s. 355, Rt. 1989 s. 835

²⁷ Andenæs (2008) s. 63

²⁸ Rt. 2008 s. 788 avsnitt 17.

b) Maktanvendelsens styrke

Maktanvendelsen må ha en viss styrke for å kunne bli betraktet som en voldshandling etter bestemmelsen²⁹. Strl. § 127 gir ikke uttrykk for hvor mye styrke det må foreligge bak en handling, men en naturlig språklig forståelse av ordet *vold*, tilsier at det må kreves en viss styrke. Kjerschow sitt utgangspunkt er at styrken kun trenger være av svak karakter, jf. ”enhver følbar fysisk innvirkning på person, uten at den dog behøver å være av nogen *nevneverdig styrke* (min utheving)”³⁰. Utgangspunktet er også opprettholdt i senere juridisk litteratur³¹, men det har også blitt hevdet at det må foreligge et element av maktbruk for at handlingen skal kunne karakteriseres som vold³². Dette stemmer overens med domsslutningen fra Rt.1922 s.73 der Høyesterett sa seg enig i at ”ved vold i nævnte straffebestemmelse forståes en hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten mot en person for at overvinde en hindring eller motstand eller at tvinge”³³. Avgjørelsen legger terskelen lavt, men gir liten føring på hva som skal omfattes av begrepet.

Grep er blitt ansett på som vold etter bestemmelsen, jf. Rt. 1989 s. 1088. Domfelte hadde tatt tak i en politimann og klarte å ”slite så vidt kraftig” at vedkommende som skulle pågripes kom seg løs³⁴. Vannsprut er også blitt ansett på som vold³⁵, dette er i tråd med teorien og forarbeidene til straffeloven av 2005. Om man tar utgangspunkt i at både grep og vannsprut er vold og blir omfattet av bestemmelsen, vil det ikke være tvil at handlingens styrke kun trenger å være på et lavt nivå, i støtte i Kjerschow sin rettssetning. Det er

²⁹ Augelend (2004) s. 922

³⁰ Kjerschow (1930) s. 360

³¹ Bratholm (1995) s. 146

³² Auglend (2004) s. 922

³³ Rt. 1922 s. 73 side 74

³⁴ Rt. 1989 s. 1088 side 1088

³⁵ Bratholm (1995) s. 146 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 (sitert 15.04.2012), samt Ot.prp.nr.8 (2007-2008) pkt. 9.3.1.

dermed ikke nødvendig å avgjøre om det forelå et slag med flat eller knyttet hånd for å avgjøre om det er utøvet vold i henhold til strl. § 127.

Normalt vil voldshandlingene mot en offentlig tjenestemann bli utført med såpass styrke at det ikke er tvil om at terskelen er overtrådt.

2.3.3 Egnen til å påvirke en tjenestehandling

Det er et vilkår etter strl. § 127 at den offentlige tjenestemannen må utføre en *tjenestehandling* for å ha et vern etter bestemmelsen. Volden må derfor foreligge senest under utførelsen av en tjenestehandling³⁶.

En tjenestehandling er et noe upresist ord, og det må forstås som en handling som utøves i ledd av den stilling og oppgave tjenestemannen har. Det må foreligge en kompetanse til å foreta en handling, og denne må pågå eller være i ferd med å begynne³⁷. Særlig har det blitt diskutert om det foreligger en tjenestehandling der en polititjenestemann griper inn i en kriminell handling på fritiden. Det må imidlertid være klart at det foreligger en tjenestehandling også i dette tilfellet da en politimann er politi når han ikke er på jobb, jf. politiloven § 15 og politiinstruksen § 6-2.

Et vilkår er at voldshandlingen må virke tvingende på tjenestehandlingen³⁸. Dette betyr at ikke all vold og alle tilfeller blir rammet av strl. § 127. Der volden utøves mot en offentlig tjenestemann *etter* at tjenestehandlingen er utført og avsluttet, kan ikke overtredelsen bli rammet av strl. § 127. Rt. 1953 s. 1204 viser dette klart. En sysselmannsbetjent ble slått av siktede i ansiktet etter at sysselmannsbetjenten hadde avsluttet ransakingen. Dommen fra byretten ble omgjort, der han ble dømt for overtredelse av § 127. Høyesterett mente det ikke kunne være klarlagt at siktedes slag ble utført med det formål å hindre en

³⁶ Augelend (2004) s. 926.

³⁷ Matningsdal, Norsk lovkommentar (online) note 1019 (sitert 14.02.12)

³⁸ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1019 (sitert 05.03.12)

tjenestehandlingen. Det blir derfor viktig å se på hensikten bak lovovertrædelsen i vurderingen om det faktisk har foreligget en påvirkning på tjenestehandlingen.

Voldshandlingen må også være rettet *mot selve* tjenestemannen, og må begås enten før eller under tjenestehandlingen. Kraftanstrengelsen må være egnet til å ”foreta”, ”unnlate” eller ”hindre” ham i utførelsen av en tjenestehandling³⁹. Handlingen må dermed øve eller forsøke å øve innflytelse på den offentlige tjenestemanns opptreden.

2.3.4 Forsøk

Straffeloven § 127 er oppfylt allerede ved forsøk, jf. vilkåret ”søge at formaa”. Dette er også slått klart fast i rettspraksis bl.a. i Rt 1910 s. 237 og i Rt. 1986 s. 234. Det er ikke nødvendig at tjenestemannen direkte blir rammet av handlingen til forbryteren, men kravet ligger i at det må ha foreligget et forsøk på å påvirke tjenestehandlingen. Et forsøk er dermed en fullbyrdet forbrytelse mot strl. § 127, uavhengig av om voldshandlingen rammer tjenestemannen⁴⁰.

Straffeloven § 50, tilbaketreden forsøk, vil ikke kunne anvendes ved overtrædelse av § 127, siden handlingen blir fullbyrdet ved forsøksstadiet⁴¹. Det samme gjelder for strl. § 51, der forsøk skal straffes mildere enn ved fullbyrdet forbrytelse.

2.4 Det subjektive vilkår

2.4.1 Skyldkravet

Skyldkravet etter bestemmelsen er forsett, jf. strl. 40, dette er til tross for at ordlyden i bestemmelsen er ”søge at formaa” som betyr forøk, og kan forstås at det kun er nødvendig

³⁹ Ot.prp nr 24 (1989-1899)

⁴⁰ Bratholm (1995) s. 147 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1017 (sitert 05.03.12)

⁴¹ Bratholm (1997) s. 196.

med hensikt⁴². Det er derimot nok at det foreligger vanlig forsett, jf. Rt. 1929 s. 84. Her kom Høyesterett frem til at det var ikke var et nødvendig vilkår for domfellelse at det forelå hensikt i å hindre polititjenestemannen i tjenestehandlingen. Dette er også videre oppfulgt i blant annet Rt.1986 s. 393 og i Rt. 2008 s. 193.

Selv der volden er en impulshandling, vil forsettet i en slik situasjon gjøre at vilkårene for straffbarhet i § 127 er oppfylt, jf. Rt. 2004 s. 291. I denne saken slo en sosialklient til sosialsjefen mens hun gav klienten en orientering. Høyesterett var klar i sin tale og uttalte at selv om volden var følger av en impulshandling, må forsettet i en slik situasjon normalt anses å omfatte vilkårene for straffbarhet i § 127⁴³.

Det er også et krav at gjerningspersonen hadde kunnskap eller burde ha forstått at han sto ovenfor en offentlig tjenestemann for at det skal foreligge et forsett etter strl. § 127⁴⁴. Denne kunnskapen kommer ved at en polititjenestemann bærer en politiuniform, en sosialarbeider har et ID-kort på seg eller helsepersonell som bærer en frakk eller en medisinsk uniform. Vedkommende tjenestemann må legitimere seg slik at en person forstår at man er en tjenesteperson, enten ved å bære en tjenesteuniform eller et ID-kort.

Det foreligger også forsett der gjerningspersonen er klar over eller anser det som overveiende sannsynlig at vedkommende hindrer en tjenestehandling, jf. Rt. 2008 s. 193. Her sparket en 15 ½ år gammel jente en politimann på innsiden av låret slik at det oppstod et rødt merke. Jenta var klar over at hun sparket en polititjenestemann og forsøkte å hindre ham i å utføre tjenestehandlingen. Høyesterett kom frem til at det forelå forsett selv om jenta begrunnet sparket med at hun ønsket at polititjenestemannen ønsket å trekke seg noe tilbake og ikke forhindre han i utføre sin tjenestehandling.

⁴² Bratholm (1995) s. 146

⁴³ Rt. 2004 s. 291 siste avsnitt.

⁴⁴ Fodstad (1984) s. 31

2.5 Statistikk

Om man ser på statistikk hentet fra statistisk sentralbyrå over straffereaksjoner fordelt etter reaksjon og hovedlovbrudd av 2010, ble det av 602 anmelde forhold av vold mot offentlig tjenestemann gitt samfunnsstraff i 144 av tilfellene. I 87 av tilfellene ble det gitt betinget fengsel med kombinasjon med og uten bøter. I 365 av tilfellene ble det gitt ubetinget fengsel i kombinasjon med og uten betinget fengsel⁴⁵. Statistikken viser at det i de fleste tilfeller ble straffen ubetinget fengsel og hovedregelen ved straffeutmålingen ble opprettholdt.

Utviklingen generelt i strafferetten viser at det har skjedd en størst økning for straffen ubetinget fengsel, med nesten 20 prosent flere fengselsstraffer fra 2009 til 2010⁴⁶. Statistikken fra 2001 viser at det ble det gitt ubetinget fengsel i 259 av 402 tilfeller. Kun i 133 av tilfellene ble det gitt betinget fengsel og 16 tilfeller av samfunnsstraff⁴⁷. Utviklingen går dermed i retning av flere tilfeller av samfunnsstraff enn betinget fengsel. Dette viser at domstolene har en større tilbøyelighet til å legge seg ned mot strafferammens nedre grense⁴⁸ og at rehabilitering er inntatt som et viktig moment ved straffeutmåling.

Tallet for antall anmelder av strl. § 127 er meget lav i forhold til antall utførte tjenestehandlinger⁴⁹. En medvirkende årsak til dette er den store medieoppmerksomheten vold mot en offentlig tjenestemann får. Dette bidrar til at den allmenne kunnskapen øker og at flere forstår alvoret i det å utøve vold mot en offentlig tjenestemann.

⁴⁵ Statistisk sentralbyrå, tabell 28, Straffereaksjoner etter reaksjon og hovedlovbrudd 2010 (online) (siteret 20.03.2012).

⁴⁶ Statistisk sentralbyrå, <http://www.ssb.no/straff/> (online) (siteret 20.03.2012).

⁴⁷ Statistisk sentralbyrå, tabell 34, Straffereaksjoner etter reaksjons art og hovedlovbrudd 2001. (online) (siteret 20.03.2012).

⁴⁸ Andenæs (2004) s. 459

⁴⁹ Statistisk sentralbyrå, lovbrudd anmeldt etter type lovbrudd (online) (20.03.2012)

3 Straffeutmåling etter straffeloven § 127

3.1 Sentrale hensyn ved straffeutmåling

Hovedformålet med straffelovens § 127 er som tidligere nevnt å verne den offentlige interesse i utøvelsen av tjenesten. Det ikke er nok at det utøves vold mot en offentlig tjenestemann, men volden også må være *egnet til å påvirke* en tjenestehandling. Dette taler for at man bør slå ned på selv de mindre grove overtredelsene av § 127, noe som er i tråd med formålet til bestemmelsen. En tjenestemann skal føle seg trygg når han utfører en tjenestehandling, men bestemmelsen skal ikke beskytte selve personen, men yrket som personen utøver. Det er statens interesser som krenkes, dette gjør at den offentlige tjenestemannen ikke får status som fornærmet etter § 127.⁵⁰ Etter strprl. § 3, jf. ” andre skadelidte” får den offentlige tjenestemannen status som fornærmet.

I straffeutmåling blir det lagt stor vekt på allmennpreventive hensyn, individualpreventive hensyn, representative hensyn og inkapasering. Disse vil bli presentert nedenfor.

3.1.1 Allmennpreventive hensyn

Allmennpreventive hensyn veier spesielt tungt ved straffeutmåling. Hensynet tar sikte på alle tiltak som i sum gjør at allmennheten avstår fra å begå et lovbrudd⁵¹. En borger vil som regel ta avstand fra lovbrudd der; straffetrusselen i straffebudet er stor, hvor det er streng straffeutmåling, hvor det foreligger en oppdagelses risiko og at det er en fullbyrdelse av straff. En annen faktor kan være den sosiale konsekvens av å begå et lovbrudd. Ved å bli dømt til fengsel vil ”alle” få vite at du har begått en handling. Utviklingen har vært fra å legge størst vekt på fullbyrdingen av straffen gjennom for eksempel gapestokk til at det i dag skal være straffetrusselen som er viktigst ved straffeutmåling. Allmennpreventive hensyn tar sikte på å ”gi en rimelig straff”⁵² og borgerne skal avskrekkes til å begå (evt. flere) straffbare handlinger.

⁵⁰ Bratholm (1995) s. 154

⁵¹ Andenæs (2004.) s. 82 flg.

⁵² Andenæs (2004) s. 84

I relasjon til strl. § 127 har straffeutmålingen siden eldre tid blitt lagt på en streng og konsekvent linje, og det har også lovovertrederen kjent ved straffeutmålingen. I mange tilfeller vil lovovertrederen føle seg strengt straffet for en liten handling. Gjennom rettspraksis legger domstolene vekt på hensynet den alminnelige lovlydighet og hensynet for å beskytte den offentlige tjenestemann når de utfører arbeidet sitt. Disse to hensynene må betraktes som allmennpreventive hensyn.

Det er helt klart at Høyesterett i mange tilfeller anfører at allmennpreventive hensyn taler for en streng reaksjon som ubetinget fengsel, også ved saker om vold mot offentlig tjenestemann. Et eksempel er i Rt. 1984 s. 145 der to brødre på 17 og 19 år ble dømt til 30 og 36 dager ubetinget fengsel. Brødrene hadde satt seg til motverge med slag og spark under en pågripelse og Høyesterett kom frem til at ”det følger av rettspraksis at det som regel skal anvendes ubetinget fengselsstraff ved overtredelse av straffeloven § 127. Dette er nødvendig av hensyn til alminnelige lovlydighet og for å beskytte politiets embetsmenn mot voldsanvendelse”⁵³.

Det allmennpreventive hensynet slår inn der tjenestemann bruker sin retts håndhevelse, og der det foreligger et ekstra behov for vern av tjenestemann i vanskelige situasjoner⁵⁴. Etter en gjennomgang av flere Høyesterettsdommer viser det seg at der Høyesterett henviser til allmennpreventive hensyn blir straffen som regel satt til ubetinget fengsel. Det vises i bl.a. Rt. 1984 s. 1480 der domfelte ble dømt til 30 dager ubetinget fengsel for å ha tatt strupetak på en lensmannsbetjent. Under straffeutmålingen la Høyesterett vekt på at hensynet til den alminnelige lovlydighet og vernet for politiets tjenestemann når de utfører arbeidet sitt. Også i de avgjørelser der allmennpreventive hensyn begrunner straffeutmåling etter hovedregelen om ubetinget fengsel, vurderer Høyesterett det straffbare forholdet relatert til omstendighetene og omgivelsene. I Rt. 2004 s. 1596 der en 27 år gammel mann ble dømt

⁵³ Rt. 1984 s. 1351 side 1353

⁵⁴ Rt. 2010 s. 1114 avsnitt 8.

til samfunnsstraff i 60 timer og en ubetinget fengselsstraff på 30 dager for å ha forsøkt å skalle ned en polititjenestemann. Selv om det forelå sterke rehabiliteringshensyn ble det lagt større vekt på de allmennpreventive hensyn.

Hensynet skal verne om den offentlige tjenestemannen når det oppstår vanskelige situasjoner når han utfører tjenestehandlingen sin. Det skal også ha en avskrekkende effekt ved at allmenheten, gjerne gjennom media, får vite om lovovertrædelsen og dermed gi en anvisning på hvilke handlemåter man bør avstå fra. Dette begrunner også det strenge straffenivået vold mot offentlig tjenestemann ligger på.

3.1.2 Individualpreventive hensyn

Individualpreventive hensyn legger vekt på at en straff skal avskrekke lovbrøteren fra en videre kriminell løpebane. Tanken på at et slag mot en offentlig tjenestemann vil føre til fengsel, skal gjøre at forbryteren tenker seg om flere ganger før han utøver volden. Etter gjennomgang av flere Høyesterettsdommer har jeg ikke funnet noen eksempler på at individualpreventive hensyn er grunnlagt ved en straffeutmåling etter strl. § 127. Imidlertid kan det hevdes at der Høyesterett er tilbøyelig med å legge større vekt på rehabiliteringsopplegg enn de allmennpreventive hensyn, er dette på grunnlag av hensynet til individualpreventiv. Der straffen blir satt til betinget fengsel i håp om at et rehabiliteringsopplegg vil bedre situasjonen for domfelte blir individualpreventive hensynet tillagt stor vekt.

Det må likevel forstås slik at det individualpreventive hensynet tilkommer liten vekt ved straffeutmålingen ved vold mot offentlig tjenestemann. Allmennpreventive hensyn vil stå sterkere.

3.1.3 Gjengjeldelse og Inkapasitering

Gjengjeldelse –hevn- blir sjeldent brukt som en begrunnelse for straff. Dette hensynet har ikke fått utslag som begrunnelse ved straffeutmåling ved overtrædelse av strl. § 127. Det blir hevdet at hensynet gjenoppretter *likevekten* i forholdet mellom en gjerningsmann og offer. Hensynet er dermed med på å opprettholde en viss harmoni i samfunnet.

Inkapsitering er en sikker virkning av straff, og tar sikte på å fengsle en lovovertreder. Han kan ikke begå nye kriminelle handlinger så lenge han sitter inne. Hensynet vil komme til anvendelse der lovovertrederen opptil flere ganger utøver vold mot en offentlig tjenestemann og tilfeller der det vil være forsvarlig å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel (der det for eksempel foreligger en klar og god rehabiliteringssituasjon). I noen tilfeller vil det være bedre for samfunnet at lovovertrederen blir satt i fengsel slik at nye kriminelle handlinger ikke blir begått.

3.2 Generelt om straffeutmåling

Norsk rett har vide strafferammer og stor adgang til å gjøre unntak fra hovedregler og gi betinget dommer der det foreligger formildende omstendigheter⁵⁵. Gjennom rettspraksis har det blitt utviklet flere momenter som vil være en viktig del under en straffeutmåling. Disse blir ansett som normer og vil begrense den store friheten en dommer har når han skal utmåle en straff. Høyesterett har hatt den sentrale rollen ved fastleggingen av det alminnelige straffenivået og straffeutmåling for ulike typer av lovbrudd. De har hatt den sentrale rollen i å utvikle momenter, og avgjøre hvilken vekt det individuelle momentet skal ha, enten i formildende eller skjerpede retning⁵⁶. Disse momentene har ikke vært nedskrevet før straffeloven av 2005 fikk egne bestemmelser om hvilke momenter i formildende og skjerpende retning som skal tas i betraktning ved straffeutmålingen, jf. straffeloven av 2005 §§ 77 og 78.

Det normale straffenivået i norsk rett ligger på den lavere del av skalaen ned mot et minimumsnivå⁵⁷. Straffen vil da normalt være bøter og fengsel i inntil tre måneder. Der forbrytelsene er av grov karakter, for eksempel drap, voldtekt eller grov vold vil straffenivået komme opp på flere år.

⁵⁵ Andenæs (1997) s. 411

⁵⁶ Andenæs (1997) s. 412

⁵⁷ Andenæs (1997) s. 413

Det er gjennom rettspraksis vi kan finne hvilken vekt man skal legge på de individuelle omstendighetene ved lovbruddet. Noen av de viktigste omstendighetene som vi ser i rettspraksis er gjerningsmannens alder, skadens størrelse, handlingens farlighet og tidligere vandel. Disse omstendighetene kan deles i to deler; handlingens objektive grovhet og gjerningsmannens subjektive skyld. Oppgaven vil ikke foreta en slik deling, men i stedet framstille momentene i en mer tilfeldig rekkefølge med et forsøk på å angi de viktigste momentene først i framstillingen. Ung alder, tidligere vandel, miljøforhold, selvforskyldt rus og etterfølgende handlinger er noen av de viktigste momentene som tillegges vekt i formildende retning ved straffeutmåling av overtredelser ved de fleste forbrytelser. Dette er også momenter som er viktige ved straffeutmåling etter strl. § 127.

3.3 Hovedregelen ved straffeutmåling etter strl. § 127

Den klare hovedregel ved straffeutmåling etter straffeloven § 127 er ubetinget fengselsstraff i inntil 3 år. Dette er slått fast gjennom en rekke dommer i rettspraksis, blant annet i Rt. 1991s. 952 og senest i Rt. 2011 s. 7. Det skal reageres med ubetinget fengsel selv i ”mindre alvorlige forhold”⁵⁸. Denne hovedregelen har bakgrunn i de sterke allmennpreventive hensyn; det skal komme tydelig frem at vold mot offentlig tjenestemann er en handling som ikke blir akseptert og at overtredelsen er grunn til en streng fengselsstraff. I dommen Rt. 2005 s. 728 er dette også kommet klart frem, jf. ”etter langvarig praksis er den klare hovedregel at det skal reageres med ubetinget fengsel ved vold mot politiet”. Det skal også ut fra allmennpreventive hensyn mye til for at straffeutmålingen kan ende på samfunnsstraff eller betinget fengsel, men denne reaksjonen kan ikke utelukkes⁵⁹.

Hovedregelen er dermed ikke absolutt, og for å kunne gjøre unntak fra hovedregelen må det foreligge ”helt spesielle forhold”⁶⁰.

⁵⁸ Rt. 2005 s. 728 avsnitt 12.

⁵⁹ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) , note 1020 (sitert: 06.03.12)

⁶⁰ Bl.a. i Rt. 1991 s 952 s 953

3.4 Unntak fra hovedregelen i strl. § 127

Der domstolene finner at det foreligger formildende omstendigheter, såkalte ”helt spesielle forhold” og ved ”forhold som med tyngde taler for en slik straff”⁶¹, kan hovedregelen fravikes og straffen bli satt til en betinget fengselsstraff eller samfunnsstraff.

Høyesterett har kommet frem til flere momenter det må legges vekt på for å kunne begrunne en betinget straff. Det er ikke rett å si at momentene som er oppstilt i oppgaven eller i juridisk litteratur er en uttømmende liste⁶². Om man ser på rettspraksis er tendensen at de samme momentene går igjen når domstolene fraviker hovedregelen ved straffeutmålingen. De formildende momentene kommer også til utslag der hensynene ikke slår inn ved straffeutmålingen.

Høyesterett kom frem til at det skal være en ”samlet vurdering av karakteren og graden av voldsutøvelsen, sammenholdt med domfeltes personlige forhold”⁶³ om det kan gis betinget fengsel. Det skal ikke gis betinget fengsel til personer av utenlands opprinnelse, jf. Rt. 1991 s. 95. Høyesterett begrunner også betinget fengsel som straff ved å se på flere momenter og vurdere straffeverdigheten ut fra alle de omstendighetene som foreligger i den konkrete saken. En viktig begrunnelse for å kunne sette straffen til betinget fengselsstraff, er at retten må finne at det ikke er nødvendig å fullbyrde noen fengselsstraff for å avholde tiltalte fra nye straffbare handlinger⁶⁴.

Nedenfor vil jeg vise de viktigste momentene som framkommer i rettspraksis og juridisk teori som kan begrunne en fravikelse av hovedregelen ved straffeutmålingen.

⁶¹ Rt. 2005 s. 728 avsnitt 13

⁶² Eskeland (2006) s. 407

⁶³ Rt. 2010 s. 1036, avsnitt 15

⁶⁴ Rt. 1973 s. 1435

3.5 Momenter ved straffeutmålingen i formildende retning

Gjennom rettspraksis og juridisk teori har det blitt oppstilt flere momenter i formildende retning som kommer i betraktning ved straffeutmålingen når det har skjedd en voldsutøvelse mot en offentlig tjenestemann. Det er de formildende momentene som kan begrunne en annen reaksjon enn ubetinget fengsel som er hovedregelen. Noen av de viktigste momentene i formildende retning ved straffeutmålingen er; gått lang tid før forholdet har blitt pådømt uten at domfelte kan bebreides for det, volden har vært beskjeden, at tiltalte har handlet i en akutt forvirringssituasjon, at handlingen kan skyldes spesielle opplevelser domfelte tidligere har hatt, at handlingen må ansees som en engangsforbrytelse, personlige forhold og at domfelte er inne i en gunstig rehabiliteringssituasjon⁶⁵. Disse og flere momenter vil bli gjennomgått nedenfor.

3.5.1 Lang saksbehandlingstid

Momentet om lang saksbehandlingstid vil bli tillagt vekt i formildende retning når det går lang tid før lovovertrædelsen blir pådømt uten at domfelte kan bebreides for dette. For å sikre god rettssikkerhet bør tiden fra den lovstridige handlingen blir begått, til saken blir pådømt være så kort som mulig. I de fleste tilfeller kan det ta lang tid før saken kommer inn til domstolene. Noen av årsakene til lang saksbehandlingstid er at det kan foreligge tidkrevende etterforskning og stort arbeidspress. Det kommer ikke frem av juridisk litteratur hva som kan beregnes som *lang tid*. En naturlig språklig forståelse av ordet lang tid bør ligge i et tidsrom på rundt 1 år.

Langs saksbehandlingstid er blitt ansett på som et formildende moment etter at Menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 6 ble inkorporert i norsk rett. Det er oppstilt ett krav i EMK artikkel 6 nr. 1 at siktede har krav på ”rettergang innen rimelig tid”. I Rt. 2005 s. 1210 avsnitt 16, ble det uttalt av Høyesterett at ”total inaktivitet i ett år” representerte en krenkelse av artikkel 6. nr. 1. I avsnitt 17 kommer det også frem at straffen må reduseres når det har skjedd et brutt på EMK artikkel 6, jf. EMK artikkel 13, som gir

⁶⁵ Matningsdal, Norsk lovkommentar (online), Note 1017 (sitert 20.03.2012)

”krav på et effektivt nasjonalt rettsmiddel”. Dette samsvarer også med langvarig norsk straffemålstradisjon, jf. Rt 2003 s. 1818 som gav en generell uttalelse om lang saksbehandlingstid. Saken gjald straffeutmåling vedrørende narkotika.

I relasjon til overtredelser av strl. § 127 er dette saker som gjerne er ukompliserte og ganske klare på hva forholdet har gått ut på, noe som taler for at saksbehandlingstiden ikke burde være tidkrevende. Det har ved flere tilfeller blitt ansett på som en formildende omstendighet at saksbehandlingen har vært lang. Der det har foreligget en lang saksbehandlingstid uten at domfelte kan bebreides for det, er også det momentet som oftest synes å begrunne betinget fengsel flest ganger⁶⁶. Ved straffeutmålingen har utslaget av langs saksbehandlingstid kommet til ved en kortere tidsmessig fengselsstraff, samfunnsstraff eller betinget fengsel. Dette har blitt resultatet selv om hensynene og omstendighetene i saken har tilsvart at straffeutmålingen skulle ha vært ubetinget fengsel.

Der saksbehandlingen har tatt svært lang tid er det ikke tvil at hovedregelen om ubetinget fengsel må fravikes ved straffeutmålingen, et eksempel finner vi Rt. 1987 s. 347. Her tok det to år fra gjerningstidspunktet til saken ble pådømt og Høyesterett anså dette som lang saksbehandlingstid, og straffen ble gjort betinget. Det kunne ikke lastes den domfelte at saksbehandlingen hadde tatt så lang tid. Domfelte hadde rygget inn i fronten på en personbil i den hensikt å knuse lyktene på personbilen, noe som gjorde at lensmannsbetjenten ble ute av stand til å fortsette å følge etter domfelte. Skadene som oppstod på bilen gjorde at lensmannsbetjenten ikke kunne følge etter domfelte. Dette er ikke et komplisert hendelsesforløp, og det skulle ikke mye jobb til for at saken kunne bli pådømt. Selv om domfelte hadde gjort seg skyldig i en meget alvorlig lovovertrødelse kom Høyesterett frem til, under tvil, at straffen skulle settes til 6 måneder betinget fengsel. Grunnen var ”det lange tidsforløp som er gått siden forøvelsen”⁶⁷. I dette tilfellet måtte voldsanvendelsen og hensynet til det allmennpreventive vike for den lange

⁶⁶ Bratholm (1997) s. 153

⁶⁷ Rt. 1987 s. 347 side 1348

saksbehandlingen. Ut fra denne dommen kan det virke som at saksbehandlingstiden må ligge opp mot to år før det kan bli ansett på som et formildende moment.

Det er derimot ikke avklart, verken i juridisk litteratur eller i Høyesterett, at to år er grensen for at straffereaksjonen kan gjøres betinget når det har gått lang tid fra lovovertrædelsen til saken blir pådømt. Ofte trenger politiet god tid til å etterforske en sak, og det er allment kjent at politiet har store arbeidsmengder. Det må også beregnes god tid før domstolene får tid til å pådømme den aktuelle saken. Derfor blir det viktig å se på utviklingen i saken og hvor omfattende og detaljert saken er. I saker hvor politiet jobber jevnt med etterforskningen og saksbehandlingen fremdeles tar over 1 år, kan det ikke bli ansett som lang saksbehandlingstid. Det må foreligge total inaktivitet i saksbehandlingen for at saksbehandlingen kan være et formildende moment.

Lovovertrædelser av strl. § 127 er som regel relativt ukompliserte saker, og saksbehandlingstiden bør være rimelig kort. I saker hvor det foreligger mange detaljer og vitner må det påberegnes en lengere saksbehandlingstid enn i ”vanlige” saker. Her kan saksbehandlingen være over 1 år, men det kan ikke foreligge inaktivitet. Politiet kan dermed jobbe med en sak vedrørende § 127 i over et år før domstolen kan hevde det er grunn til å anse den lange saksbehandlingstiden som et formildende moment.

Et eksempel på lang saksbehandlingstid fra rettspraksis er Rt. 1992 s. 916, der domfelte hadde tatt et kraftig kvelertak på en polititjenestemann. Saken hadde derimot blitt liggende hos politiet i to år, og straffen ble satt til 36 dager betinget fengsel. Grunnen var at ”saken ble liggende uekspedert hos politiet i nesten ett år til tross for at saken var ferdig etterforsket ved de forklaringer som ble opptatt dagen etter hendelsen”. Dette gjør at straffeutmålingen i saker som har ligget unødvendig lenge blir i strid med EMK artikkel 6 nr. 1 og straffen kan bli satt til betinget fengsel.

Der saksbehandlingstiden har vært lang, kan det synes å være et selvstendig grunnlag for å fravike hovedregelen i § 127 ved straffeutmålingen.

3.5.2 Voldens alvor

Et moment som er av særlig betydning for å avgjøre om hovedregelen skal anvendes i straffeutmålingen, er hvilken *grad av vold* som har skjedd under lovovertrædelsen. Det er viktig å se på grenseområdene for hva som kan betegnes som vold og om volden i seg selv kan være nok til å begrunne noe annet enn ubetinget fengsel. Utgangspunktet er det skal lite til for at voldsutøvelsen vil representere en overtrædelse av strl. § 127 og hovedregelen om ubetinget fengsel skal anvendes. Voldens alvor må dermed bli ansett på som en ”særlig omstendighet” for å kunne fravike hovedregelen. De allmennpreventive hensyn kommer ikke til anvendelse når volden blir ansett som beskjedent. Hadde beskjedent vold blitt straffet like strengt som grov vold ville lovovertræderen føle seg strengt straffet for en liten handling, og den preventive effekten ville ha forsvunnet. Også rettssikkerhetshensynet vil inntre når det foreligger beskjedent vold; det er usannsynlig at lovovertræderen vil forstå at det å trekke en politimann i armen vil tilsvare en fengselsstraff i 30 dager.

Utgangspunktet er at beskjedent grad av vold ikke alene er nok til å begrunne betinget fengsel ved vold mot en offentlig tjenestemann⁶⁸. Høyesterett har derimot kommet frem til at hovedregelen kan fravikes der volden har vært av beskjedent karakter, sammenholdt med at det foreligger flere formildende omstendigheter. Et eksempel finner vi i Rt. 1973 s. 1451 der domfelte hadde ”trukket” en polititjenestemann i armen. Høyesterett kom frem til at ”voldsanvendelse er beskjedent og bare har vært ment som hjelp for en kamerat i vanskeligheter samt i særlig grad til de omstendigheter at tiltalte er ung, plettfri vandl (...)Finner retten at slike spesielle omstendigheter form ligger, at dommen for hans vedkommende må kunne gjøres betinget”. Straffen ble satt til betinget fengsel i 45 dager. Dette var også tilfellet i Rt. 1988 s. 1439 der volden ble ansett som beskjedent, og at det forelå en rehabiliteringssituasjon.

Som regel vil handlinger som spyting, slag, biting og spark, jf. bl.a. Rt. 1993 s. 1163 (spyting), Rt 1992 s. 917 (slag) Rt. 2005 s. 728 (bitt) ikke bli ansett som beskjedent vold.

⁶⁸ Rt. 2011 s. 7, jf. Rt. 2010 s. 1114 avsnitt 8

Der volden har vært av en framtreddende karakter fraviker sjeldent domstolene hovedregelen ved straffeutmålingen. I tilfeller der styrken bak voldshandlingen har vært av beskjedne karakter har Høyesterett vært tilbøyelig med å gjøre unntak fra hovedregelen. Et eksempel kan vi finne i Rt. 2004 s. 1961, der en 18 ½ år gammel mann ble dømt til 44 timer samfunnsstraff for å ha sparket en kvinnelig politibetjent i mageregionen. Høyesterett kom frem til at sparket ”ikke var særlig hardt”. Hovedregelen om ubetinget fengsel kunne fravikes på grunnlag av flere omstendigheter i saken, slik som domfeltes personlige forhold og at overtredelsen av strl. § 127 ikke var av de alvorligste. Det ble også lagt vekt på at politibetjenten hadde på seg skuddsikker vest som reduserte smerten som ville ha kommet av sparket. Høyesterett kom også fram til at det forelå beskjedne vold i det å forsøke å løsrive seg fra en billettkontrollør, jf. Rt. 1988 s. 1439. De overgående eksemplene viser at det må foreligge en svak styrke bak handlingen for at volden skal ansees som beskjedne. Terskelen må være meget lav i forhold til hvor lite styrke det kan kreves av en handling for at den skal karakteriseres som vold etter strl. § 127. Lugging er vold som er omfattet av bestemmelsen, jf. Rt. 2011 s. 7, da det er en handling med sterk styrke. Det må ut fra den aktuelle handlingen blir vurdert om det foreligger en handling av sterk styrke. Å løsrive seg fra et grep må inneholder mindre styrke, enn å slå med knyttet neve i håp om å treffe personen. Bærer en handling preg av at styrken bak handlingen ikke er sterk, blir også volden ansett på som beskjedne⁶⁹.

Hovedregelen er også blitt fraveket i der skadepotensialet ikke har vært tilstede. For å avgjøre om det foreligger et skadepotensiale bak handlingen må det skje en vurdering ved å se på både handlingens art og farlighet, sett opp mot det eventuelle skadeperspektivet. Et godt eksempel som viser dette er Rt. 1984 s. 1143. Her ble en 30 år gammel mann dømt til 25 dager betinget fengsel for å ha forsøkt å hindre to lensmannsbetjenter i å pågripe en venn. Domfelte hadde tatt tak i en av lensmannsbetjentene og holdt ham fast. Høyesterett anså volden som beskjedne, og siden handlingen kunne betegnes som en spontan handling kunne de ikke se at det forelå en skadehensikt bak handlingen. Volden ledet ikke til noen

⁶⁹ Se bl.a: Rt. 1988 s. 1439 og Rt. LB-2011-078438 (slag mo hånd til en trafikkbetjent).

vanskelig situasjon for politiet. Motsetningsvis ble det i Rt. 2005 s. 1210 uttalt av Høyesterett at et spark som ikke traff en politibetjent hadde et klart skadepotensial. Det er derimot ikke nok at det ikke foreligger en skadehensikt bak voldsutøvelsen, men man må også se på arten og styrken bak volden for å kunne si om volden er av en beskjedne karakter. Skadepotensialet må bli vurdert både som et formildende moment sett ut fra om det foreligger en fare- eller skapeperspektiv. Der det skjer en liten skade ved voldsutøvelsen, kan det ikke bli ansett som et formildende tilfelle når det har et stort skadepotensiale. Det er straffbart med forsøk av vold mot en offentlig tjenestemann, men det vil i slike situasjoner som regel ligge en skadehensikt bak.

Det kan være interessant å se på om det er grunn til å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel der det foreligger et farepotensiale. Omstendighetene rundt handlingen vil bestemme om det foreligger et farepotensiale, og i sammenhold med at det brukt redskaper under handlingen. Et slag mot hodet har et større fare- og skadepotensiale enn et spark mot bena til en tjenestemann. Handlingens farlighet blir også bedømt ut fra hvilken skade som er oppstått eller hvilket skadepotensiale handlingen hadde. Et eksempel finner vi i Rt. 1983 s. 652 der en 18 år gammel mann (på handlingstidspunktet) ikke stoppet for en politikontroll, men kjørte i stedet mot en polititjenestemann som måtte løpe til siden. Han ble ikke rent fysisk truffet av handlingen, men farepotensialet var tilstede. Hadde polititjenestemannen blitt truffet, ville skadene ha blitt store, og kanskje utfallet blitt dødelig. Avgjørende for Høyesterett var volden som ble utført og at farepotensialet ikke var av svak karakter. Straffen ble dermed satt til 60 dager ubetinget fengsel. Dette taler for at der farepotensialet er tilstede, er det ikke grunnlag å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel. Høyesterett ser ut til å være enig i dette standpunktet, jf. bl.a. i Rt. 1989 s. 1072.

I Rt. 1988 s. 1439 ble straffen omgjort i Høyesterett til betinget fengsel i 24 dager da en 35 år gammel mann forsøkte å løsrive seg fra en T-banekontrollør som ved en kontroll hadde funnet ut at han var uten billett. Domfelte brukte "all makt og kraft" han hadde for å prøve å løsrive seg. Dette ble fremdeles ansett som beskjedne vold av Høyesterett, et moment som måtte legges vekt på ved straffeutmålingen. Handlingen ovenfor hadde verken fare-

eller skadepotensialet av særlig stor grad. Kontrolløren pådro seg kun et sår under voldsutøvelsen, men dette var ikke et sår av betydning. Der en person oppfører seg aggressivt vil fare- og skadepotensialet være større, og da foreligger det ingen grunnlag for å avvike fra hovedregelen⁷⁰.

Det kommer frem i rettspraksis at formålet med handlingen kan få betydning for straffeutmålingen etter strl. § 127. I Rt. 2004 s. 1961 kom Høyesterett til at ”den klare hovedregel er at det anvendes ubetinget fengsel. Jeg er likevel kommet til at samfunnsstraff vil være forsvarlig i denne tilfellet. Jeg legger da vekt på domfeltes personlige forhold sett i sammenheng med at overtredelsen av § 127 ikke var av de alvorligste. Forbrytelsen hadde *ikke som formål* å hindre en pågripelse, men skjedde etter at A var innbrakt i cellebilen og påsatt håndjern”. Formålet med voldshandlingen må dermed ha vært å påvirke tjenestehandlingen.

Det er ikke et vilkår for straff etter strl. § 127 at handlingen lykkes å ramme den offentlige tjenestemannen, jf. Rt. 1923 s. 224 og Rt. 1952 s. 719. Derimot er det tilstrekkelig at tjenestemannen blir sjenert av handlingen, jf. Rt. 1982 s. 1138, eller at det har blitt foretatt et forsøk. Har det foreligget et forsøk på for eksempel å slå en polititjenestemann uten å treffe, vil handlingen bli rammet av strl. § 127.

Vold av beskjedne karakter kan være både slag, spark og holding. Det er som regel styrken og arten bak voldsutøvelsen som er det avgjørende om hovedregelen kan fravikes ved en straffeutmåling. Hvor en person prøver å skubbe bort en politibetjent for å slippe og forklare seg, må ansees som en mild voldshandling. Et alvorlig tilfelle av vold er hvor en person sparker etter politibetjenten for å skade han, og gi han en straff (hevn) fordi han selv ble arrestert. I disse situasjonene bør det være mulig å gjøre forskjell i straffeutmålingen, da det å skubbe og gjøre hevn har forskjellig styrke bak handlingen sin. Foreligger det en sterk styrke bak handlingen vil det også foreligge et større fare- og skadepotensiale. Der fare- og

⁷⁰ Rt. 1993 s. 1163

skadepotensialet er stort vil ikke hovedregelen om ubetinget fengsel kunne fravikes. Dette må også sees i forhold til de allmennpreventive hensyn. Omstendighetene rundt vil som regel være avgjørende for om straffen kan bli betinget fengsel, det er ikke nok at det foreligger en beskjeden vold.

3.5.3 Lav alder

I norsk rett er det vanlig å anse lav alder som et formildende moment ved straffeutmåling⁷¹. Det vil oppleves tyngre for en ungdom å gjennomføre en straff enn det er for en voksen. Ungdommer har en mindre skyldene og er dermed mindre å bebreide, det blir dermed vanskeligere å utsette ungdommer for fengselsstraff.

Menneskerettighetsloven og barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk rett 1. August 2003. I følge barnekonvensjonen blir alle under 18 år ansett på som barn, jf. Artikkel 1. Det blir dermed en formell forpliktelse for domstolene å gi lavere straff til unge lovovertridere. Utgangspunktet i den nye straffeloven av 2005 er at unge lovbrøyttere kun kan dømmes til ubetinget fengsel ved spesielle anledninger, jf. straffelov av 2005 § 33.

Utgangspunktet blir at der gjerningspersonen er under 18 år på handlingstidspunktet, må det ved straffeutmålingen bli gjort unntak fra hovedregelen i strl. § 127 om ubetinget fengsel. Dette er også støttet opp i forarbeidene, jf. ”domstolene skal generelt være tilbakeholdne med å bruke fengselsstraff ovenfor unge lovbrøyttere”⁷². ”Ubetinget fengsel skal bare idømmes når det er særlig påkrevd”⁷³. Denne innarbeidelsen er i tråd med lovendringen som kommer med straffelov av 2005. På nåværende tidspunkt har domstolene allerede lagt seg på en mildere linje ved straffeutmålingen når gjerningspersonen har lav alder. Alt tilsier at man skal straffes mildere når enn er under 18 år, og det er i forarbeidene

⁷¹ Andenæs (2004) s. 467

⁷² Ot.prp.nr 90 (2003-2004) Om lov om straff s. 435

⁷³ Ot.prp.nr 90 (2003-2004) Om lov om straff s. 435

lagt til grunn at menneskelig hensyn er en faktor som man må ta i betraktning ved straffeutmåling⁷⁴.

Norsk rett oppsetter ingen aldersgrense på hva lav alder er, og det samme er i strl. § 127. Eskeland hevder at en person som har fylt 20 år på gjerningstidspunktet, ikke har en lav alder og at hans alder ikke kan bli vektlagt i formidlende retning⁷⁵. I strl. § 55 er det satt opp en grense på 18 år, jf. ”for straffbare handlinger forøvd før det fylte 18de år, kan fengselsstraff etter § 17 første ledd bokstav b ikke anvendes, og straffen kan innen samme straffart nedsettes under det lavmål som er bestemt for handlingen, og når forholdene tilsier det, til en mildere straffart”. Det er dermed ikke adgang til å utmåle straff etter den øvre strafferamme for unge lovbrøyttere. Fengselsstraffen kan bli satt under den ordinære strafferammen, altså betinget fengsel eller samfunnsstraff, når gjerningsmannen er under 18 år. Det er også adgang til å nedsette strafferammen ”når forholdene tilsier det”, og i de tilfellene det er mulig og ”gjærne vil spare den unge for fengselsoppholdet”⁷⁶.

Alder skal være et formildende omstendighet, og en generell uttalelse finner vi i Rt. 1996 s. 141, såkalt mobbedommen. Den 16 år gammel gutten (15 på gjerningstidspunktet) knivstakk mobberer som gjennom lengere tid hadde mobbet gutten. Høyesterett kom frem til at ”domfeltes ungdom og mangel på modenhet må ha vesentlig betydning når man skal bedømme hans handlemåte. Det kan ikke ventes samme evne til å bedømme konsekvensene av en handling hos en femtenåring som hos en voksen. Også evnen til å finne andre utveier må vurderes ut fra hans alderstrinn”⁷⁷. Høyesterett tok dermed hensyn til modenhet og vurderingsevne ved utmåling av straff når domfeltes alder var lav. Det må uansett tas hensyn til at det vil foreligge store individuelle variasjoner ved vurdering av om

⁷⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 19.4.5

⁷⁵ Eskeland (2006) s. 436

⁷⁶ Andenæs (2004) s. 467

⁷⁷ Rt. 1996 s. 141 avsnitt 14

domfeltes alder skal være en formildende omstendighet. Uttalelsen fra mobbedommen må ansees som retningsveiledende ved straffeutmåling av strl. § 127.

Ved å se på eldre rettspraksis var utgangspunktet at lav alder ikke skulle være en formildende omstendighet ved straffeutmåling ved overtredelser av strl. § 127. Høyesterett uttalte ved flere anledninger at alder ikke skulle være en grunn til betinget straff, jf. Rt. 1984 s. 1351. De kom her til at ”ved valget mellom betinget og ubetinget fengselsstraff kan det ikke tas særlig hensyn til alderen”⁷⁸. Også i Rt. 1984 s.1480 kom Høyesterett til at betinget fengselsstraff ikke kunne brukes ovenfor unge lovovertrædere. De uttalte at ”ubetinget fengselsstraff må anvendes også når det gjelder unge og ustraffede personer”. Høyesterett viste en konsekvent og entydig linje ved straffeutmåling av § 127 hvor gjerningspersonen var under 18 år ved lovovertrædelsen. Høyesterett pådømte de fleste lovovertrædelsene med ubetinget fengsel som straff, og spesielt i de tilfellene det forelå særlig grov vold.

Den konsekvente linjen at ung alder ikke skulle være formildende et formildende moment klart frem i Rt. 1984 s. 1351 som nevnt ovenfor. En polititjenestemann ble utsatt for to slag mot ansiktet fra person a, og begge tjenestemennene ble utsatt for slag og spark fra en person b. Volden ble ansett på som en ganske ”omfattende voldsanvendelse”⁷⁹. Høyesterett uttalte at de tiltalte unge alder (de var 17 og 19 år på gjerningstidspunktet) ikke var grunn til mildere straff. Av allmennpreventive grunner kunne det ikke være straffeformildene å være 17 eller 19 år på gjerningstidspunktet, da ”det er i slike situasjoner, med gjengansamlinger som er beruset, som kan gjøre tjenestemannen svært utsatt for vold under utførelse av jobben sin”⁸⁰. På slutten i dommen kom Høyesterett frem til at den unge alderen kunne bli vektlagt under fastsettelsen av fengselsstraffens *varighet*⁸¹. De tiltalte

⁷⁸ Rt. 1984 s. 1351 s. 1353

⁷⁹ Rt. 1984. s. 1351 s. 1353

⁸⁰ Rt. 1984 s. 1351 s. 1353

⁸¹ Rt. 1984 s. 1351 s. 1353 avsnitt 2

fikk henholdsvis 30 og 36 dager ubetinget fengsel. Resultatet i dommen viste at alderen *kunne* vektlegges ved straffeutmålingen og åpnet dermed for at alder kunne være en formildende omstendighet.

Standpunktet og praksisen i Rt 1984 s. 1351 ble videreført i Rt. 1988 s.734 (gjennomgått ovenfor) der det også ble tatt hensyn til alder ved straffeutmålingens lengde. Jenta som slo politimannen med en jernstang ble ilagt en straff på 2 år og 1 måned ubetinget fengsel. Det kommer ikke frem av dommen hva straffen ville ha blitt uten vektleggingen av jentas alder, men dette må beregnes som en type svært grov vold og at straffenivået måtte ligge opp mot 3 år.

Som regel er det ikke alene nok at domfelte har en lav alder på gjerningstidspunktet for å kunne gjøre unntak fra hovedregelen i strl. § 127. Ofte vil det også bli sett på den *mentale alderen* gjerningspersonen hadde når han begikk en handling. Et eksempel kan vi se i Rt. 1980 s. 1488, der en 18 år gammel person ble dømt til 30 dager betinget fengsel i forhørsretten for overtredelse av blant annet § 127, men Høyesterett omgjorde straffen til ubetinget fengsel. Domfelte kastet en stein mot politiet mens de prøvde å gjenopprette ro og orden da det oppstod opptøyer i Oslo sentrum. Han var klar over handlingen, og at han prøvde å hindre politiet i å gjøre jobben sin. Høyesterett uttalte at det ikke forelå noen ”forhold som kan begrunne en betinget reaksjon”⁸². Dette var selv om domfelte var skoleelev på ”den høyere skole” og ”burde ha gode forutsetninger for å innse det klanderverdige i det han innlot seg på”⁸³. Straffeutmålingen var i dette tilfellet i tråd med det allmennpreventive hensynet; en polititjenestemann skal vernes for voldsutøvelser når han utfører arbeidet sitt. Det må også derfor dømmes strengt for vold mot en offentlig tjenestemann, et steinkast gjør store skader og det var ikke i dette tilfellet snakk om beskjeden vold.

⁸² Rt 1980 s. 1488 s. 1489

⁸³ Rt. 1980 s. 1488 s. 1489

Det kan virke som Høyesterett har lagt en strengere linje til grunn enn de lavere rettsinstansene har gjort. I stedet for å sette straffen til betinget fengsel, har de i flere tilfeller redusert *lengden* på den ubetinget straffen. Dette kan sees i Rt. 1985 s. 426 der Høyesterett, etter en anke fra byretten, omgjorde straffen fra 60 dager betinget fengsel til 30 dager ubetinget fengsel og 30 dager betinget fengsel. Domfelte hadde både slått og sparket en politimann. Høyesterett la vekt på domfeltes alder og psykiske problemer når de ikke gjorde hele straffen ubetinget. Tilfellet vises også i Rt. 1986 s. 1432 der en 19 år gammel gutt (17 på gjerningstidspunktet) fikk 30 dager ubetinget fengsel i Høyesterett for ha grepet inn i en arrestasjon, i herredsretten ble straffen satt til 25 dager betinget fengsel.

De lavere domstolene har anvendt betinget fengsel som straffealternativ i flere tilfeller de siste årene. Dette må være et utslag av at barnekonvensjonen er inkorporert i norsk rett. Et eksempel finner vi i LA-2007-134186, der en 17 år og 6 måneder mann ble dømt til 98 timers samfunnsstraff og en ubetinget bot på kroner 10 000 for bl.a. overtredelse av § 127. Lagmannsretten uttalte at ubetinget fengsel må ”anvendes med varsomhet overfor lovbrøtere som på handlingstidspunktet var under 18 år”⁸⁴. Det ble også gitt samfunnsstraff i LB-2006-138037 der en 17 år og 4 måneder gammel gutt sparket en politimann i magen under en pågripelse. Domfelte fikk 40 timer samfunnsstraff for voldsovertredelsen. Lagmannsretten mente at samfunnsstraffen var ”tilstrekkelig og hensiktsmessig”⁸⁵.

Etter at barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk rett, kan det virke som de allmennpreventive hensyn vil stå svakere i saker mot vold mot en offentlig tjenestemann der gjerningspersonen var under 18 år på gjerningstidspunktet. Etter barnekonvensjonen skal hvert tilfelle hvor gjerningspersonen er under 18 på gjerningstidspunktet, ikke idømme ubetinget fengsel. Fengsel skal være ”siste utvei” og betinget fengsel må bli en ”hovedregel” ved straffeutmålingen. Det allmennpreventive hensyn kommer lite til anvendelse ved straffeutmålingen, og hensynet til *barnets alder* må være langt viktigere.

⁸⁴ LA-2007-134186

⁸⁵ LB-2006-138037 5 siste avsnitt

Det er nå skjedd en endring i den rettslige normen ved at barnekonvensjonen er inkorporert, og dette kommer frem i rettspraksis. Straffeutmålingen der gjerningspersonen er under 18 år på gjerningstidspunktet skal ende på betinget fengsel eller samfunnsstraff. Alder er et relevant og betydningsfull moment å ta i betraktning ved straffeutmåling etter strl. § 127. Den tidligere praksis har både vært entydig og konsekvent, og det har blitt hevdet at lav alder som et moment må vike i forhold til det allmennpreventive hensynet. Alder blir nå ansett på som et selvstendig formildende moment, og må bli ansett på som en ”hovedregel” og hører ikke under unntaket lenger. Dette er også i overens med en etterarbeider. Der ble det gitt nye signaler fra lovgiver om økt bruk av samfunnsstraff, spesielt ovenfor unge lovbytere⁸⁶. Straffealternativer som samfunnsstraff, betinget fengsel og bøter vil dermed være det framtrede nivået for straff framover.

Det er viktig å ta hensyn til alder ved utmåling av straff, spesielt for de under 18 år. Ungdommen har en framtid foran seg. Det må være viktigere å pålegge en ungdom å ”ordne opp i livet” enn å sette de i fengsel. En fengselsstraff kan gjøre at de fortsetter i et belastet miljø, eller det å starte i belastet miljø etter at straffen er sonet i et fengsel. Når betinget fengsel kan sees på som preventivt nok, bør også dette bli straffen, selv i tvilstilfellene. Vurderingsevnen til en 17-åring vil variere ut fra ulike situasjoner. En ungdom er som regel sterk påvirkelig og det er viktig å ta hensyn til den framtiden en 17-åring vil få.

3.5.4 Rehabiliteringssituasjon.

Rehabilitering er blitt ansett å være et generelt formildende moment i norsk rett, begrunnet i det individualpreventive hensynet. Rehabilitering er tidsavgrensede, planlagte prosesser med klare mål og virkemidler. Målet er å få lovovertrederen til å oppnå en best mulig selvstendighet i samfunnet, slik at lovovertrederen kan fortsette på livet sitt eller starte et nytt og bedre liv. Utviklingen i norsk rett viser at det er blitt viktigere for domstolene å få til en rehabilitering istedenfor en fengselsstraff i de tilfellene det er mulig. Rehabilitering

⁸⁶ Ot.prp. nr. 31 (2006-2007) side 54, punkt 7.1

blir som regel sett på som en positiv utvikling i en persons trøblete fortid, og samfunnsnyttig da det blir tilført arbeidskraft i samfunnet og mindre kriminalitet. En rehabiliteringssituasjon vil både være til fordel for lovovertrederens familie og for samfunnet. Momentet synes å ha utelukkende betydning for reaksjonsvalget ved straffeutmålingen, men kan også i tilfeller påvirke straffens lengde.

I relasjon til straffelovens § 127 har utgangspunktet vært at der det har foreligget en rehabiliteringssituasjon, eller en mulighet for rehabilitering, har Høyesterett vært tilbøyelig med å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel ved straffeutmålingen. Et eksempel finner vi i Rt. 1980 s. 1340 der Høyesterett la vekt på at domfelte hadde i 10 måneder, som var lenger enn den tiden han hadde blitt pådømt til av byretten, bodd frivillig på en institusjon og fått behandling. Domfeltes utvikling hadde vært svært positiv etter byrettsdommen. Han var både stabil i arbeidslivet, hadde stabilisert livet sitt og avholdt seg fra alkohol. Høyesterett mente at betinget fengsel var en streng nok reaksjon, og omgjorde straffen fra byretten som var satt til 5 måneder ubetinget fengsel til betinget fengsel. Det ble også i Rt. 1992 s. 769 lagt vekt på at domfelte hadde kommet inn i en ny situasjon i livet og brutt med langvarig kriminell løpebane. Høyesterett kom frem til at i nettopp disse situasjonene ”et hensiktsmessig samfunnstjenesteopplegg kunne være positivt”. Samfunnsstraffen ble dermed satt til 240 timer.

Som regel er det ikke alene nok at det kun foreligger en rehabiliteringssituasjon for å fravike hovedregelen. Det må også foreligge andre omstendigheter som kan påvirke en straffeutmåling. Et eksempel er at domfelte har mulighet til å fullføre en utdanning eller komme inn i arbeidslivet. Det er flere ganger blitt sett på allmennpreventive hensyn sammenholdt med rehabiliteringssituasjon. Dette ble vurdert i Rt. 1993 s. 924 der en 24 år gammel mann ble dømt til 355 timer samfunnsstraff for overtredelse av bl.a. strl. § 127. Det ble lagt vekt på at det forelå ”radikalt og konstruktivt hadde tatt ansvar for sin situasjon”⁸⁷. Domfelte hadde gjennomført skoleåret med gode karakterer og skulle fortsette

⁸⁷ Rt. 1993 s. 924 tredje siste avsnitt. Uttalelse fra personundersøkelse

på utdanningen sin. Flere av forholdene var også svært gammel, over tre år. Høyesterett la også vekt på at domfelte burde ”få den mulighet som ligger i samfunnstjeneste”⁸⁸.

Samfunnsstraffen kunne også begrunnes i preventive hensyn og da var Høyesterett ikke i tvil at betinget fengsel var rett straff ved straffeutmålingen. I Rt. 1988 s. 265 ble det lagt vekt på flere omstendigheter. Der ble en 22-årig tidligere straffet kvinnen dømt til 60 dager betinget fengsel for overtredelse av bl.a. straffeloven § 127. Kvinnen slo en lensmannsbetjent i ansiktet med knyttet hånd, og forsøkte å bite og spytte på betjenten på vei til politihuset. Høyesterett la vekt på domfeltes oppvekstvilkår, rusmiddelmisbruk og at domfelte hadde påbegynt en frivillig rehabiliteringssituasjon. Høyesterett mente at avbrytelse av behandlingsopplegget ville være meget uheldig selv om det skulle bli kortvarig. Allmennpreventive hensyn var ”ivaretatt og vil heller ikke kunne oppveie de sterke hensyn som taler for betinget fengselsstraff”⁸⁹.

Når det gjelder en rehabiliteringssituasjon legger ikke Høyesterett like stor vekt på andre omstendigheter som; om domfelte tidligere er straffet, og volden trenger ikke nødvendigvis å være av en beskjeden karakter. Rehabilitering må bli ansett å være et selvstendig moment i formildende retning. Rehabiliteringen må også være av en viss kvalitet og troverdighet, det må foreligge et fast opplegg for domfelte. Resultatet av rehabiliteringen må ha eller få et resultatet med at det skjer en endret livssituasjon, ved for eksempel å delta i arbeidslivet, og at det faktisk foreligger resultater som domstolen kan se. Rehabilitering skal være en hjelpepinne til å komme seg inn på rett vei i livet og dette må vises. Det er ikke nok å legge seg inn på en avrusningsklinikk for å unnslippe fengselsstraff, det må også foreligge flere forandringer i livet. For unge lovbrøyttere blir det viktig å se at rehabiliteringen vil føre til at domfelte får mulighet til å starte eller fortsette på skolegang. Til tyngre kriminelle blir det viktigere å se at rehabiliteringen fører til at de bryter med sitt gamle miljø.

Samfunnsstraffen eller betinget fengsel må gi det riktige preventive resultatet, og muligheten for at domfelte senere vil avstå fra kriminelle handlinger må være tilstede. I

⁸⁸ Rt. 1993 s. 924 nest siste avsnitt

⁸⁹ Rt. 1988 s. 265 avsnitt 5

noen tilfeller vil rehabilitering og andre omstendigheter ikke være nok til å kunne fravike hovedregelen, da vil rehabiliteringen i stedet bli tatt hensyn til ved fastsettelsen av straffens lengde⁹⁰.

3.5.5 Selvforskyldt rus og forvirringssituasjon

I norsk rett er det klare utgangspunkt at man skal dømmes som om man er edru, jf. strl. § 40, og at ”bevisstløshet som en følge av selvforskyldt rus utelukker ikke straff”, jf. § 45. Det kan ikke tillegges vekt at lovovertrederen ikke hadde en hensikt til å skade en person eller å tenke over konsekvensene før handlingen ble påbegynt. Selvforskyldt rus kan ikke utelukke forsett, jf. Rt. 1938 s. 309.

I relasjon til strl. § 127 har utgangspunktet vært at selvforskyldt rus er blitt vurdert til å være et moment i skjerpene retning, og straffeutmålingen er ofte begrunnet i det allmennpreventive hensyn, jf. Rt. 1984 s. 1480. Høyesterett kom til at det var viktig og ikke frafalle hovedregelen om ubetinget fengsel der det er rusen som er avgjørende for at handlingen skjer; ”det er ikke minst i situasjoner hvor det opptrer berusede ungdommer at polititjenestemenn kan bli utsatt for vold”⁹¹. Det kom også frem av dommen at der det foreligger ”momenter som kan gi grunnlag for å anvende en betinget dom” er det mulig å gjøre unntak fra hovedregelen. Dette er også i tråd med senere rettspraksis, jf. Rt. 2008 s. 1393 der Høyesterett uttalte at hovedregelen er ”alkoholrus som følge av frivillig inntak er selvforsynt og det skal *særlige omstendigheter* til å anta det motsatte”⁹². ”Det avgjørende er om det kan legges domfelte til last at han tok til seg et så stort kvantum alkohol at han måtte regne med å miste kontrollen over seg selv”⁹³.

Høyesterett har derimot vært tilbøyelig med å gjøre unntak fra hovedregelen der handlingen er foretatt under bevisstløshet som en følge av selvforskyldt rus. Høyesterett

⁹⁰ Et eksempel i Rt. 2000 s. 193

⁹¹ Rt. 1984 s. 1480 side 1483

⁹² Rt. 2008 s. 1393 avsnitt 15

⁹³ Rt. 2008 s. 1393 avsnitt 15, jf. Rt. 1967 s. 888

kaller denne handlingen en forvirringssituasjon. Dette er også i samhold med strl. § 56 bokstav d. Denne vil ikke bli nærmere utdypet her, da denne paragrafen ikke er medtatt som et moment i domsslutningene fra Høyesterett. I Rt. 1985 s. 1264 ble den 21-årig tidligere straffet mann dømt til 21 dager betinget fengsel for overtredelse av § 127. Domfelte var svært beruset og ble funnet sovende på et hustak. Han ble hentet ned av brannvesenet og brakt til politikammeret der han ble plassert på en celle. Domfelte viste ingen tegn til aggresjon under første del av ransakingen, kun ”noe fjern”⁹⁴. Plutselig ble domfelte rebelsk og tildelte politimannen to slag. Høyesterett forstod det slik at domfelte ”handlet impulsivt i en akutt forvirringssituasjon”⁹⁵. Selv om voldsanvendelsen ikke var beskjedent, ville ikke Høyesterett bagatellisere den.

I Rt. 1987 s. 1521 kom Høyesterett også frem til at en forvirringstilstand som følge av selvforskyldt rus måtte bli ansett på som en formildende omstendighet og det var grunnlag for å gjøre unntak fra hovedregelen om ubetinget fengsel. Den 21 år gammel mannen ble funnet sovende på gaten og svært beruset. Da politiet vekket mannen bet han politimann a i baken, forsøkte å skalle ned politimann b, og deretter sparket etter politimann c. Det avgjørende ved straffeutmålingen var også her ” at domfelte synes å ha handlet impulsivt i en akutt forvirringssituasjon”. ”Det er ikke noe i saken om at han tidligere har gjort seg skyldig i voldsbruk eller i lignende asosial atferd”⁹⁶. Voldshandlingen kom uventet og måtte derfor ansees som mindre bebreidende. Høyesterett kom frem til at en betinget fengselsstraff på 36 dager var treffende på denne handlingen.

Ut fra denne dommen kan det sees slik at forvirringstilstanden ikke *alene* er nok til å begrunne betinget fengsel. Det må også foreligge andre omstendigheter forut eller etter handlingen, som for eksempel lignende oppførsel tidligere.

⁹⁴ Rt 1985 s. 1264 s. 1264

⁹⁵ Rt. 1985 s. 1264 s. 1264

⁹⁶ Rt. 1985 s. 1264 side 1264

Det ble også i Rt. 2011 s. 7 (luggedommen) lagt vekt på de flere spesielle omstendighetene rundt voldsutøvelsen for å begrunne betinget straff. Høyesterett uttalte at det forelå særegne foranledninger til domfeltes voldsanvendelse. Han var i en ”tilstand av bevisstløshet (...) og hans handling framstod som atypisk for ham og bar preg av å være en kortvarig forvirringstilstand, samt synes å være utslag av en panikkreaksjon”⁹⁷. Dette var nok til å begrunne en betinget fengselsstraff på 30 dager. Domfelte hadde vært på militærøvelse og var svært sliten når han startet å drikke alkohol, handlingen ble derfor ansett å være utslag av en foranledning episode. Domfelte trodde han måtte forsvare seg mot et angrep og lugget derfor politibetjenten i flere minutter.

Der lovovertrederen opplever å komme i en akutt forvirringstilstand, også under selvforskyldt rus, må det være klart at handlingen blir ansett som et formildende moment. Jeg kan derimot ikke finne noen dommer der Høyesterett har vært tilbøyelig med å fravike regelen om ubetinget fengsel hvor lovovertrederen kun har vært beruset og øvet vold mot en offentlig tjenestemann. Det må derfor kunne hevdes at selvforskyldt rus alene ikke er et moment i formildende retning. Hvor en handling er begått i en forvirringstilstand og er oppstått på grunn av tidligere omstendigheter, som kan ha påvirket lovovertrederen under den selvforskyldt rusen er formildende.

3.5.6 Personlige forhold

Der lovovertrederen har hatt en vanskelig oppvekst foreligger det en særegen situasjon. Sykdommer, familieforhold og lignende, er alle momenter som kan trekke i formildende retning ved straffeutmåling etter § 127. Dette er også forhold som går inn under *samlingsdefinisjonen*, personlige forhold.

I juridisk litteratur er det opprettholdt at vanskelig oppvekstsvilkår kan være en formildende omstendighet⁹⁸. Dette gjelder også spesielt ovenfor de unge lovovertrederne⁹⁹. Det er

⁹⁷ Rt. 2011 s. 7 avsnitt 18

⁹⁸ Eskeland (2006) s. 438

⁹⁹ Andenæs (2004) s. 471

derimot veldig sjeldent at vanskelig oppvekst alene er nok til å fravike hovedregelen ved overtredelse av strl. § 127. Et eksempel er i Rt. 1994 s. 1678 der Høyesterett omgjorde samfunnsstraffen som ble satt av byretten til 24 dager ubetinget fengsel. Grunnen var at ”domfeltes noe vanskelige oppvekst, hans personlige forhold og hans forsøk på å komme inn i mer ordnede forhold, ikke gi tilstrekkelig grunnlag for samfunnstjeneste som reaksjon”¹⁰⁰. Domfelte hadde bitt en politimann i fingeren, og hadde tidligere blitt straffet for to andre forhold av vold mot offentlig tjenestemann. Domfelte burde ha hatt gode forutsetninger for å skjønne hva å bite en politimann i fingeren ville føre til.

I flere tilfeller er det gitt samfunnsstraff eller betinget fengsel der Høyesterett har sett at det foreligger personlige problemer. Et eksempel er i Rt. 2004 s. 1961, der en 18 ½ år gammel gutt ble domfelt for å ha kommet med grove skjellsord mot politibetjenten og sparket henne i magen. Dette skjedde etter at han var innsatt i cellebilen og påført håndjern. Selv om overtredelsen av straffeloven § 127 ”ikke var av de alvorligste”¹⁰¹, kunne det alene ikke begrunne samfunnsstraff. Når samfunnsstraff likevel ble resultatet, var det en følge av overtredelsens karakter sammenholdt med domfeltes personlige forhold, idet det gjaldt ”en ungdom som har hatt betydelige personlige problemer, og som nå er inne i en lovende utvikling”¹⁰². Domfelte hadde hatt noen tøffe år gjennom grunnskolen, med en følelse av å være en *taper*. Han begynte etter hvert med narkotiske stoffer. Etter at domfelte fikk jobb i et ventilasjonsfirma, hvor han enda er ansatt med gode skussmål, er han kommet på riktig vei i livet. Denne framgangen som domfelte hadde, selv om domfelte ikke var i en påtvungen rehabiliteringssituasjon, var det nok til å fravike hovedregelen ved straffeutmålingen. Det var her ikke nok å begrunne betinget fengsel kun fordi det forelå store personlige problemer hos domfelte. Det ble også sett på at volden var av beskjeden karakter, samt at det forelå en positiv utvikling hos domfelte, både i nåværende og framtidige stund.

¹⁰⁰ Rt. 1994 s. 1678 avsnitt 2

¹⁰¹ Rt. 2004 s. 1961 avsnitt 8

¹⁰² Rt. 2004 s. 1961 avsnitt 13

Det er blitt viktigere for domstolene å forebygge eventuelle problemer og være et ledd i å hjelpe til med å løse dem, i stedet for å eventuelt skape flere problemer. I Rt. 1995 s. 521 ble det også lagt vekt på personlige forhold, og at domfelte var i psykisk ubalanse ved voldsutøvelsen. Domfelte fikk 18 dager fengsel for å ha angrepet distriktsveterinæren og formannen i dyrevernnemda med kniv da de kom for å inspisere kvinnens kattehold.

Familieforhold er også et hensyn som er det blitt tatt hensyn til ved straffeutmåling av overtredelse av strl. § 127. Der en fengselsstraff vil være ”særlig tyngende for han og familien, bør føre til at fengselsstraffen gjøres betinget”¹⁰³. Et eksempel fra rettspraksis finner vi i Rt. 1993 s. 899, der Høyesterett anså det som et formildende moment at domfelte var gift og paret hadde et nyfødt barn og to andre små barn sammen. De hadde også en sønn på 9 år med en MBD-diagnose. Konen til domfelte var svært avhengig av rullestol og ville ikke klare seg uten domfeltes hjelp i huset og med barna, sammenholdt med hennes egne helseproblemer.

Dommen i Rt. 1983 s. 459 viser at også når lovovertrederen har medfødte eller påførte helsemessige skader, foreligger det grunn til å fravike hovedregelen ved overtredelse av strl. § 127. En 25 år gammel mann ble dømt til 21 dager betinget fengsel for vold mot en offentlig tjenestemann. Domfelte slo konduktøren med knyttet neve i ansiktet da han stanset domfelte som prøvde å unnsnippe politiet som var underveis. Høyesterett mente at det faktisk var et ”graverende” forhold¹⁰⁴. Straffen ble uansett satt til betinget fengsel da domfelte hadde en hjernefunksjonsforstyrrelse som gav han en svak og evnemessig utrustning og epilepsi. Domfelte ble ansett å være intellektuell tilbakestående med et evnenivå samme som et barn. Det kom også frem av personundersøkelsen at et fengselsopphold ville kunne gi skadelige virkninger for domfelte, og at han nå var i en bra situasjon i livet med en jobb han klarte å fungere i.

¹⁰³ Rt. 1994. s. 899

¹⁰⁴ Rt. 1983 s. 459, avsnitt 1

Det vises også i Rt. 2010 s. 1114 at en *sårbar livssituasjon* er nok til å fravike hovedregelen i strl. § 127. En kvinne slo mot en politibetjent, men slaget streifet hodet hans og sparket betjenten i leggen slik at det oppstod et blåmerke, ømhet og hudavskrapelse. Dette skjedde da domfelte ønsket å være sammen med kjæresten i politiets cellebil etter et møljeslagsmål. Hensikten til kvinnen var ikke å hindre politiet i å utføre tjenestehandlingen sin da hun kun ønsket å være nær kjæresten. Høyesterett kunne ikke se på handlingen som ”alvorlig og preget”. Etter personundersøkelsen som ble lagt frem, kom det frem at kvinnen hadde vanskeligheter med å etablere en ordnet tilværelse. Hun har verken klart å fullføre videregående skole eller holde på en jobb som telefonselger. På grunn av domfeltes *sårbare livssituasjon og personlige problemer* ble det ansett på som at soning ikke ville gi det preventive hensyn som det har meningen å gi. Samfunnsstraffen ville være til større hjelp for kvinnen slik at hun fikk trening og hjelp til å etablere en strukturert og ordnet tilværelse.

Personlige problemer kan være så mangt, og det er også et viktig moment å se på ved straffeutmålingen når det har skjedd en overtredelse av strl. § 127. Det kan foreligge flere forhold som kan være forklarende på hvorfor lovovertrederen begikk handlingen. Det kan virke slik at selve voldsanvendelsen ikke nødvendigvis trenger å være av svak karakter for å begrunne en betinget straff. Høyesterett har ved flere anledninger sett på den preventive karakteren fengselsstraff skal ha. Om den domfelte ikke vil få en livsendring ved å bli satt under soning, er Høyesterett også i de fleste tilfeller tilbøyelig med å idømme samfunnsstraff i stedet, da denne vil ha større utvikling på personen. Det er ikke nok at domfelte har hatt en *tøff* oppvekst eller er i en *sårbar livssituasjon*, domstolene må se at en betinget straff vil hjelpe personen til å forbedre livet både i nåtid og i framtid. Straffen må også kunne begrunnes i preventive hensyn. I noen tilfeller har det ikke vært nok å begrunne betinget fengsel på grunn av personlige forhold og i stedet blitt tillagt ved utmåling av straffens lengde.

3.5.7 Handlingen må sees på som en engangsforbrytelse

Der en handling oppstår på grunn av særegne omstendigheter og at det ikke kan regnes med at en slik situasjon vil oppstå igjen ansees det som en engangsforbrytelse. I slike situasjoner har domstolene akseptert at en engangsforbrytelse kan bli ansett å være en formildende omstendighet ved straffeutmålingen.

I relasjon til straffeloven § 127 er utgangspunktet at en engangsforbrytelse blir ansett som et formildende moment ved straffeutmålingen. Et godt eksempel på hva et engangstilfelle er finner vi i Rt. 1980 s. 720. To lensmannsbetjenter var i ferd med å demontere et ulovlig kompresshorn på A sin bil. Domfelte dyttet den ene lensmannsbetjenten bort når han prøvde å arrestere eieren av bilen slik at pågripelsen måtte avbrytes. Straffen ble satt til 24 dager betinget fengsel av Høyesterett. Det ble lagt vekt på at domfelte tidligere var ustraffet og at det var et engangstilfelle ved straffeutmålingen. Sannsynligheten for at domfelte ikke ville ende opp i en lignende situasjon igjen var stor. Det er dermed ikke sagt at det er nødvendig at domfelte tidligere er ustraffet for at handlingen kan ansees på som en engangsforbrytelse. Det viktigste er å se på selve voldshandlingen og hvorfor og hvordan denne oppstod.

Som regel er det ikke nok at det kun foreligger en engangsforbrytelse, men det blir også lagt vekt på de andre omstendighetene i saken om hovedregelen skal fravikes.

Et godt eksempel finner vi i Rt. 1980 s 608 der en 39 år gammel mann ble arrestert etter å ha tatt tak i brystet på en lensmannsbetjent med begge hendene og dyttet han mot trappegelenderet og holdt han mot dette gelenderet. Da lensmannsbetjenten rev seg løs, slo den domfelte med knyttet hånd mot ansiktet til lensmannsbetjenten og slet i stykker jakken hans. Domfelte var svært beruset under voldsanvendelsen, og lettere irritert da naboen hadde konfiskert alkoholen hans etter ønske fra konen. Høyesterett la vekt på at dette kun var *engangsforeteelse* i straffeutmålingen, og sett opp mot hans personlige forhold og at voldsanvendelsen ikke var alvorlig. Straffen ble satt til 22 dager betinget fengsel. I Rt 1973 s. 1435 ble voldsutøvelsen som gikk ut på å slå en politimann på haken ansett på som en

engangsforbrytelse under spesielle omstendigheter. Etter å ha blitt beruset under et restaurantbesøk ble mannen kjørt til politikammeret da han sovnet i drosjen han tok hjem. Mannen ble meget irritert over å bli ført inn på politikammeret og slo dermed en politibetjent. Høyesterett kom til at dette var en situasjon som man bare kom til å oppleve en gang, og at mannen ikke var noen ”voldsmann”. Tiltalte hadde beklaget sterkt det inntruffet og handlingen hadde skjedd på grunn av hans sterke beruselse. Med alle disse omstendighetene i saken, kom Høyesterett til at det forelå særlige omstendigheter til å begrunne en betinget en fengselsstraff, som ble satt til 30 dager. Det ble også lagt vekt på det preventive hensyn, da en fullbyrdelse av noen fengselsstraff ikke var nødvendig for å avholde tiltalte fra nye straffbare handlinger.

For at det skal foreligge en engangsforbrytelse må det være et krav at domfelte ikke har vært seg selv, og at voldshandlingen sannsynligvis ikke vil skje igjen. Dommene ovenfor viser at det ikke alene er nok at det foreligger en engangsforbrytelse. Høyesterett legger vekt på flere momenter for å kunne begrunne en betinget fengselsstraff ved straffeutmålingen. Omstendigheter som vektlegges er gjerningspersonen alder, graden av vold og om gjerningspersonen tidligere er domfelt for voldsovertredelser. Det må kunne hevdes at der det skjer en engangsforbrytelse, domstolen ser at handlingen skjedde under et særegent forhold og at det preventive hensynet blir ivaretatt er de tilbøyelige med å anse handlingen som et formildende moment ved straffeutmålingen. Dette kan komme til uttrykk ved en betinget fengselsstraff eller reduksjon i varigheten av fengselsstraffen.

3.5.8 Tidligere domfellelse - vandel

Utgangspunktet er at tidligere lovovertridelser, gjentakelse, er en omstendighet som må tillegges vekt i straffeskjerpene retning ved straffeutmålingen¹⁰⁵. Unntak må gjøres for tilfeller hvor det er gått meget lang tid mellom mindre alvorlige lovbrudd. Tidligere domfellelse vil ha betydning ved straffeutmålingen både for valget mellom betinget og ubetinget dom, samt lengden av en fengselsstraff¹⁰⁶. Det framkommer ikke klart av

¹⁰⁵ Andenæs (2004) s. 467, Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) kap. 12.1 s. 272

¹⁰⁶ Andenæs (2004) s. 467

rettspraksis eller av juridisk litteratur at det å være ustraffet skal være et formildende moment, men utgangspunktet er at tilbakefallsforbryteren er behandlet strengere enn førstegangsforbryteren¹⁰⁷. Om man ser på det preventive hensynet med fengselsstraff; at lovovertrederen skal *lære* noe av å bli straffet, vil det å gjøre en ny straffbar handling vise at han ikke lært noe av straffen han har blitt idømt for tidligere. Eskeland konkluderer med at der ”domfelte tidligere er straffet, vil det stort sett være en skjerpene omstendighet, selv om vilkårene for å heve øvre strafferamme på grunn av gjentakelse ikke foreligger”¹⁰⁸. Momentet om vandel har hatt en bred behandling i domstolene.

Ved straffeutmåling i gjentakelsestilfeller er det i strl. § 61 gitt hjemmel når for domstolene å utmåle en høy straff; inntil det dobbelte av maksimumsstraffen i det overtrådte straffebedet. Handlingen må derimot være av samme art, med mindre det overtrådte straffebed bestemmer noe annet. Vilrårene ellers i bestemmelsen må også være oppfylt. Dersom vilrårene i strl. § 61 er oppfylt, vil den øvre strafferammen for overtredelse av strl. § 127 være fengsel i inntil 10 år dersom det er tale om gjentakelse eller der overtredelse av strl. § 127 er den *siste forbrytelse*. Forbrytelsen må være av ”samme art”, og det må derfor hevdes at der det skjer en overtredelse av strl. § 228 og § 229, vil komme inn under ”samme art”.

I relasjon til straffeloven § 127 er det ikke sjeldent at Høyesterett anser det som straffeskjerpene ved straffeutmålingen der domfelte tidligere er straffedømt for vold. Et eksempel finner vi i Rt. 1993 s. 1159 der Høyesterett la vekt på at den 19 år gammel mannen to ganger tidligere var dømt for voldsforbrytelser. Samfunnsstraffen som byretten kom til ble omgjort til ubetinget fengsel i 8 måneder for overtredelse av strl. § 127 samt strl. § 229.

¹⁰⁷ Andenæs (2004) s. 468

¹⁰⁸ Eskeland (2006) s. 441

I tilfeller der domfeltes tidligere domfellelse ikke omhandler vold, har Høyesterett fraveket hovedregelen om ubetinget fengsel. Dette kan vi se i Rt. 1984 s. 1143 der Høyesterett omgjorde straffen fra byretten som var satt til ubetinget fengsel i 25 dager til betinget fengsel og en ubetinget bot på kr. 2500. Domfelte var tidligere straffedømt, men ikke for voldshandlinger. Høyesterett kom til at volden som var utført var beskjedent, da domfelte kun hadde tatt tak i lensmannsbetjenten og holdt han fast for å hjelpe sin venn som politiet ville pågripe. Også i Rt. 1973 s. 1435 anså Høyesterett at domfelte ikke var noen volds mann og ved straffeutmålingen kunne det ikke tas særlig hensyn til at han hadde en promilledom og en bot på vandelen sin.

Det må ut fra disse dommene kunne hevdes at der det foreligger tidligere domfellelser som ikke har noen særlig tilknytning til vold mot en offentlig tjenestemann, ikke heller kan regnes som en straffeskjerpelse ved straffeutmålingen. Dette kan komme til uttrykk ved kortere fengselsstraff eller betinget fengsel. En viktig omstendighet er også at volden er beskjedent når vandel ikke skal være et moment i straffeutmålingen.

3.6 Andre momenter i formildende retning

Framstillingen nedenfor omhandler momenter som er mindre spesielle og de kommer ikke like ofte til anvendelse i rettspraksis. Det er derimot ikke sagt at disse momentene ikke er viktige ved fastsettelse av straffenivået ved straffeutmålingen.

3.6.1 Handlingen har skyldtes spesielle opplevelser domfelte tidligere har hatt

Høyesterett kom i Rt. 1990 s. 454 til at handlemåten til domfelte måtte ha vært et utslag av at han i visse situasjoner kunne reagere aggressivt med bakgrunn i hvilke opplevelser han hadde hatt under juntastyret. Den 34-årige mannen opprinnelig fra Hellas, slo en kvinnelig politikonstabel og en tolltjenestemann i forbindelse med en pass- og tollkontroll. Domfelte oppfattet det slik at han ble utsatt for en urettferdig behandling og ble veldig sint. Ut fra de opplysninger som forelå i saken og av en psykologisk sakkyndig ble straffen satt til 21 dager betinget fengsel for hendelsen. Dette standpunktet er også viderefølg i Rt. 2011 s. 7, der straffeutmålingen også ble betinget straff med tilhørende ubetinget bot for å lugget en politibetjent. Gjerningsmannen handlet i en kortvarig forvirringstilstand da han trodde han måtte forsvare seg mot et angrep, og momentet måtte tillegges vekt ved straffeutmålingen. Domfelte hadde akkurat kommet fra en militærøvelse og reagerte slik at ville ha reagert under en øvelse.

Mest sannsynlig er det ikke nok å være forvirret og forstå situasjonen feil i gjerningsøyeblikket for å kunne gjøre unntak fra hovedregelen. Det må foreligge en sterk opplevelse før selve handlingen skjer. Her må det foreligge flere omstendigheter rundt og ved handlingen, for at betinget fengsel skal kunne anvendes som straff.

3.6.2 Hvem som er fornærmet

Det er i de fleste tilfeller polititjenestemenn som er fornærmet i saker ved vold mot offentlig tjenestemann og overtredelse av strl. § 127. Det er kommet klart frem i rettspraksis at det ved domfellelse for vold mot en polititjenestemann, skal reageres med ubetinget fengselsstraff, også ved mindre grove overtredelser, jf. Rt. 2011 s. 7. I de fleste tilfeller omhandler sakene der tiltalte ønsker å unngå pågripelse eller innbringelse, men politiet har mange oppgaver og disse tjenestehandlingene må politiet kunne utøve uhindret.

Den strenge straffeutmålingen ovenfor de som vanskeliggjør politiets arbeid kan også begrunnes i hensynet til den alminnelige lovlydighet.

Det kan virke slik at det gis like straffer uansett hvilken tjenestemann som blir utsatt for vold. Eksempler på dette er; Rt. 1993 s. 1163 der den kommunale parkeringsvakten ble utsatt for et kraftig knyttneveslag mot ansiktet. Høyesterett kom frem til at dette ikke var et tilfelle av mild vold og uttalte at ”faktisk er kommunale parkeringsvakter offentlig tjenestemenn som har behov for strafferettslig beskyttelse i tjenesten”¹⁰⁹. Mannen ble dømt til 36 dager ubetinget fengsel.

3.6.3 Utholdt varetekt

Den utholdte varetekten kan få innvirkning på straffeutmålingen og skal behandles etter reglene i strl. § 60. I flere tilfeller har domstolene ansett straffen som fullt ut gjennomført ved varetekt, selv om varetekten er noe kortere enn den idømte straffen¹¹⁰. Som regel blir det gjort fradrag for antall dager i varetekt ved fastsettelse av fengselsstraffen, jf. eksempel Rt. 2010 s. 1036. Samfunnsstraffen ble satt til 43 timer da domfelte hadde krav på to dager fradrag for frihetsberøvelse grunnet varetektsfengsling.

I tilfeller der varetekten har vart i særlig lang tid vil Høyesterett være tilbøyelig med å redusere antall timer, eller lengden på betinget fengselsstraff. Et eksempel kan vi finne i Rt. 1994 s. 1101. Her ble straffen satt til 35 timer samfunnstjeneste. Selv om volden bestod i å skalle en politimann i ansiktet ble det lagt avgjørende vekt på at domfelte hadde sittet 23 dager i varetekt og gjennom dette fått en meget følelig reaksjon.

3.6.4 Uforbeholden tilståelse

Der det skjer en uforbeholden tilståelse med samtykke om pådømmelse som tilståelsessak, blir det ansett på som et straffeformildende moment, jf. strl. § 59 annet ledd, 1. punktum ”har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved

¹⁰⁹ Rt. 1993 s. 1163 side 1163

¹¹⁰ Se Rt. 1987 s. 1574 (narkotika)

straffeutmålingen”. Det foreligger ingen plikt at retten må vurdere tilståelsen som et formildende moment, men utgangspunktet er at tilståelsen ”bør lede til reduksjon i straffen”¹¹¹.

I relasjon til straffeloven § 127 må vurderingen ved en straffeutmåling ligge i voldsutøvelsens art og hvilken vold som er utført. Der volden blir ansett som beskjedent er det også grunn til å anse tilståelsen som et formildende moment. Forarbeidene anser ”hvilken betydning tilståelsen har hatt for fornærmedes situasjon, og hvor stor prosessøkonomisk gevinst den har medført”¹¹² som et viktig moment i straffeutmålingen. Hvorvidt straffen skal reduseres, og hvor stor reduksjonen eventuelt skal være, må avgjøres konkret¹¹³

3.6.5 Fremtidig virkning av straffen

Som regel vil en fengselsstraff påvirke både gjerningsmannen og hans nærmeste. Det er forskjellig hvordan hver person tåler et fengselsopphold, og det er vanskelig for retten å vurdere dette¹¹⁴. Hvor en fengselsstraff vil virke særlig strengt, kan momenter tas i betraktning både ved valg av hvilken straffart og en eventuell lengde på en ubetinget fengselsstraff¹¹⁵.

I relasjon til strl. § 127 har Høyesterett ansett psykiske problemer som et formildende moment. Det blir i hvert tilfelle lagt vekt på domfeltes individuelle forhold. Et eksempel finner vi i Rt. 1973 s. 444, der Høyesterett omgjorde straffen fra ubetinget til betinget fengsel på grunnlag av en legeerklæring som uttalte at fengsling av domfelte ville virke ”antiterapeutisk” og ”direkte farlig”. Et annet retningsgivende eksempel finner vi i Rt. 1996 s. 40 der Høyesterett kom frem til at; ”domfeltes psykiske problemer og hans problemer

¹¹¹ Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) s. 44

¹¹² Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) s. 44

¹¹³ Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) s. 39

¹¹⁴ Eskeland (2006) s. 445

¹¹⁵ Andenæs (2004) s. 474

med alkohol kan i seg selv ikke gi grunnlag for å gjøre noen del av straffen betinget”. I dette tilfellet var volden mot den offentlige tjenestemannen såpass alvorlig, samt at straffen ble ansett som en fellesstraff for tidligere samfunnsstraff dom grunn til å ikke la de psykiske problemene innvirke på straffeutmålingen. Dommen gir klare føringer på at det er mulig å fravike hovedregelen ved straffeutmålingen der det foreligger forhold som kan ha påvirkning på gjerningspersonen i framtiden (se punkt 3.5.4 om rehabilitering).

Hvor domfelte er inne en situasjon som kan bety en ny start på livet for han, er domstolene tilbøyelig med å fravike hovedregelen og sette straffen til betinget fengsel. Situasjonen vil som regel bety meget både for domfelte selv, hans familie og for samfunnet. Et eksempel kan vi finne i Rt. 1992 s. 769 der en 31 år gammel mann som mange ganger tidligere var straffedømt fikk en samfunnsstraff for lovovertrødelse av bl.a. strl. § 127. Domfelte utøvde vold mot en politimann under en arrestasjon. Høyesterett kom frem til at ”domfelte er imidlertid nå i en situasjon som kan bety et brudd med en langvarig kriminell løpebane - noe som ville bety meget både for domfelte selv og hans familie og også for samfunnet. Nettopp under slike forhold vil gjennomføringen av et hensiktsmessig samfunnstjenesteopplegg kunne være positivt, og jeg er blitt stående ved at domfelte bør få denne sjansen”.

Der det foreligger forhold som kan påvirke den domfelte som person, og som kan medføre at fengselsstraffen føles særlig hard både på det psykiske og fysiske, er det grunn til å anse det som et formildende moment. Det er ingen saker som er like, og retten må utmåle straffen etter det individuelle forholdet sammenholdt med relevante momentene som spiller inn.

3.7 Oppsummering

Det kan ikke oppsettes en uttømmende liste over hvilke momenter som kan tas i betraktning i formildende retning. Ved lovovertridelser av strl. § 127 er momentene; voldens alvor, lang saksbehandlingstid, lav alder og rehabiliteringssituasjon de mest anvendte momentene i formildende retning som kan begrunne unntak fra hovedregelen om ubetinget fengsel.

Det kan virke som momentet om voldens alvor er det grunnleggende og viktigste momentet ved straffeutmålingen etter strl. § 127. Det avgjørende i de fleste sakene ved vold mot en offentlig tjenestemann er hvilken grad av vold som har skjedd. Hvilken vold som er utført vil også være bestemmende på hvilket straffenivå domstolen vil utmåle straffen til innenfor strafferammen. Det er ikke nok at det foreligger beskjedne vold, det er også omstendighetene rundt som avgjør om det er grunnlag til å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel.

Momentene lang saksbehandlingstid, lav alder og rehabilitering kan gi en selvstendig mulighet for domstolene å vurdere andre straffalternativ enn ubetinget fengsel og de kan også påvirke en reduksjon av straffens lengde. Rehabilitering og lav alder er tungtveiende momenter, noe som gjør at domstolene i de fleste tilfellene hvor det er mulig, fraviker hovedregelen om ubetinget fengsel. Kravet er at lovovertrederen er under 18 år på gjerningstidspunktet, da disse blir ansett på som barn og går under begrepet lav alder. Rehabiliteringen må være av et fast opplegg og en hjelpepinne til for eksempel å komme seg ut av kriminelle miljøer eller muligheter for å fortsette eller starte på skolegang. Lang saksbehandlingstid er det momentet som flest ganger har begrunnet et unntak fra hovedregelen om ubetinget fengsel. Det avgjørende er om saksbehandlingen har vært inaktiv eller ikke.

Vold mot en offentlig tjenestemann som skjer under beruselse skal bli straffet med ubetinget fengsel, men der det oppstår en forvirringssituasjon under beruselse kan straffen settes til betinget fengsel. Det blir da viktig å se på foranledning til forvirringssituasjonen

og avgjøre om det er grunn til å fravike hovedregelen også når det er snakk som selvforskyldt rus som en omstendighet rundt handlingen.

Når domfelte har flere personlige problemer er dette et formildende moment, men det er også omstendighetene rundt som er viktig. Som regel blir straffeutmålingen bestemt av flere faktorer. I flere tilfeller er resultatet ikke betinget fengsel, men reduksjon av fengselsstraffens varighet. Det kan virke slik at oppvekstsvilkår er en omstendighet som synes å redusere fengselsstraffens lengde. Også engangsforbrytelse er et formildende moment i retning av redusert fengselsstraff eller betinget fengsel ved straffeutmåling. Kravet er at domfelte ikke har vært seg selv ved voldsutøvelsen og at handlingen ikke vil kunne skje igjen. Situasjonen må være særegen.

Tidligere vandel er i utgangspunktet et straffeskjerpene moment ved straffeutmålingen. I tilfeller hvor det er gått lang tid mellom mindre alvorlige lovbrudd må det imidlertid kunne gjøres unntak. Tidligere domfellelse vil ha betydning ved straffeutmålingen både for valget mellom betinget og ubetinget dom, samt lengden av en fengselsstraff. Der den tidligere kriminelle handlingen ikke omhandler vold, er det ikke relevant for straffeutmålingen at domfelte har en tidligere vandel.

Momenter som; handlinger som skyldes spesielle opplevelser, hvem som er fornærmet, utholdt varetekt, uforbeholden tilståelse og fremtidig virkning av straffen er alle momenter som ikke er like tungtveiende ved straffeutmåling av strl. § 127. De må likevel bli ansett på som formildende momenter når det kommer inn lignende situasjoner til domstolene.

Det må presiseres at fastsettelsen av straffen i straffeutmålingen ved vold mot offentlig tjenestemann må skje etter en samlet vurdering av alle relevante omstendigheter i saken. Noe som vil gi det beste mulige grunnlaget for en korrekt og rettferdig straffeutmåling.

4 Straffeloven av 2005

Strafferetten er i endring, og en ny straffelov er klar for å tas i bruk. Loven er vedtatt og er delvis trådt i kraft og ventes å tre i kraft i sin helhet i løpet av 2012, kanskje 2014. Den någjeldende straffeloven §§ 127 og 128 vil bli slått sammen til en felles bestemmelse; § 155. Bestemmelsen vil ramme ”den som ved vold eller trusler påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eller søker å oppnå dette straffes med bot eller fengsel inntil 3 år..”. I den nye straffeloven vil det ikke være nødvendig å sondre mellom hva som skal karakteriseres som vold og hva som regnes som trusler. Men det må antas å påvirke straffeutmålingen om det er utøvd vold eller gitt trusler mot en offentlig tjenestemann.

Straffeloven av 2005 har fått nye lovbestemmelser i §§ 77 og 78 som oppstiller hvilke omstendigheter som blir ansett som skjerpende, jf. § 77 og formildende, jf. § 78 ved straffeutmåling. Disse bestemmelsene kodifiserer i all hovedsak den gjeldende rett og har ikke til formål å endre straffeutmålingspraksis¹¹⁶, men bestemmelsene er ikke uttømmende. Bestemmelsene har betydning for straffutmålingen innenfor strafferammen. Fastsetting av straff ut over lengste straffen eller under minstestrafen er regulert i andre bestemmelser, jf. straffeloven 2005 §§ 79 og 80.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) punkt 12.1 side 268

5 Kilderegister

5.1 Juridisk litteratur

Andenæs, Johs. og Anders Bratholm, *Spesiell strafferett*, Oslo, 1996 3.utg. 2 opplag 1997

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5 utg. Oslo 2004

Andenæs, Johs. *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*. Oslo. 2008

Augelend, Mæland og Røsanshaug. *Politirett* 2.utg. 2004

Augelend, Ragnar. *Politirett*, 1 utgave v/ Ragnar L. Auglend, Henry J. Mæland og Knut Røsandhaug, Bergen 1998

Bratholm Anders og Magnus Matningsdal. *Straffeloven kommentarutgave*, første del: Almindelige bestemmelser. Oslo, 1991, Studentutgave 1997

Bratholm Anders og Magnus Matningsdal. *Straffeloven kommentarutgave*, Anden del: *Forbrydelse*. Oslo 1995

Eskeland, Ståle. *Strafferett*. 2 utg. Oslo, 2006

Kjerschow, P. *Straffeloven med kommentarer og tillegg*. Oslo, 1930

Matningsdal, Magnus. *Kommentar til straffeloven*. Norsk lovkommentar nettversjon (Gyldendal rettsdata) [tidspunktet for sitering fremgår av fotnotene]

Fodstad, Jon. *Vold mot offentlig tjenestemann*: *Politiembetsmannens blad*. Årg. 59 (1984) nr 5, side 30-31

Tønnesen, Sverre. *Politirett*. Kompendium, Bergen 1978

5.2 Lover, konvensjoner og instruksjer

1902 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven, jf. strl.) av 22. mai 1902 nr. 10

1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22.mai nr.25

1995 Lov om politiet (Politoloven) av 4.august 1995 nr.53

1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

2005 Lov om straff (straffeloven av 2005) av 20 mai 2005 nr. 28

1950 Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

1989 FN's konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)

1990 Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22.juni 1990 nr.3963
barnekonvensjonen

5.3 Forarbeider og etterarbeider

5.3.1 Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)

Ot.prp. nr. 31 (2006-2007)

Ot.prp.nr 90 (2003-2004)

Ot.prp. 81 (1999-2000)

Ot.prp. 24 (1989-1899)

5.3.2 Norsk offentlig utredning

NOU av 1992:23 - Ny straffelov - alminnelige bestemmelser.

5.4 Rettspraksis

Rt. 1910 s. 237

Rt. 1922 s. 73

Rt. 1923 s. 224

Rt. 1929 s. 84

Rt. 1938 s. 309

Rt. 1952 s. 719

Rt. 1953 s. 1204

Rt. 1973 s. 444

Rt. 1973 s. 1435

Rt. 1973 s. 1451

Rt. 1980 s. 608

Rt. 1980 s. 720
Rt. 1980 s. 1340
Rt. 1980 s. 1488
Rt. 1982 s. 1138
Rt. 1983 s. 239
Rt. 1983 s. 459
Rt. 1983 s. 652
Rt. 1984 s. 145
Rt. 1984 s. 811
Rt. 1984 s. 1143
Rt. 1984 s. 1351
Rt. 1984 s. 1480
Rt. 1985 s. 355
Rt. 1985 s. 426
Rt. 1985 s. 1044
Rt. 1985 s. 1264
Rt. 1986 s. 234
Rt. 1986 s. 393
Rt. 1986 s. 866
Rt. 1986 s. 985
Rt. 1986 s. 1432
Rt. 1987 s. 347
Rt. 1987 s. 1521
Rt. 1988 s. 265
Rt. 1988 s. 734
Rt. 1988 s. 1439
Rt. 1989 s. 835
Rt. 1989 s. 1072
Rt. 1989 s. 1088
Rt. 1990 s. 454

Rt . 1991 s. 95
Rt. 1991 s. 952
Rt. 1992. 73
Rt. 1992 s. 769
Rt. 1992 s. 916
Rt. 1992 s. 917
Rt. 1993 s. 924
Rt. 1993 s. 899
Rt. 1993 s. 1159
Rt. 1993 s. 1163
Rt. 1994 s. 899
Rt. 1994 s. 1101
Rt. 1994 s. 1678
Rt. 1995 s. 521
Rt. 1996 s. 40
Rt. 1996 s. 141
Rt. 1997 s. 1938
Rt. 1999 s. 240
Rt. 2000 s. 193
Rt. 2002 s. 1020
Rt. 2003 s. 1818
Rt. 2004 s. 291
Rt. 2004 s. 1596
Rt. 2004 s. 1961
Rt. 2005 s. 728
Rt. 2005 s. 1210
Rt. 2007 s. 46
Rt. 2008 s. 193
Rt. 2008 s. 1393
Rt. 2010 s. 1036

Rt. 2010 s. 1114

Rt. 2011 s. 7

LB-2011-078438 (Borgarting lagmannsrett)

LB-2010-07613 (Borgarting lagmannsrett)

LA-2007-134186 (Agder lagmannsrett)

LB-2006-138037 (Borgarting lagmannsrett)

LG 2002 s. 1241 (Gulating lagmannsrett)

RG 1997 s. 1046 (Agder lagmannsrett)

5.5 Statistikk

Statistisk Sentralbyrå: *Straffereaksjoner 2010*; <http://www.ssb.no/straff/>

Statistisk Sentralbyrå, tabell 4; *Lovbrudd anmeldt, etter type lovbrudd, 1993-2010* (online)

http://www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2011-03-21-04.html Statistisk

Sentralbyrå, tabell 28; *Straffereaksjoner etter reaksjon og hovedlovbrudd, 2010* (online).

http://www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2011-12-22-28.html

Statistisk Sentralbyrå, tabell 34; *Straffereaksjoner etter reaksjonens art og hovedlovbrudd*

2001 (online). http://www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2011-12-22-34.html

